

**EDUCATIEVE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
LAGER ONDERWIJS**

Bachelorproef

Op weg naar een structureel
en planmatig leesbeleid

Voorwoord

Deze bachelorproef was het laatste onderdeel van mijn lerarenopleiding aan Hogeschool PXL in Hasselt. Het onderzoek heeft ervoor gezorgd dat ik zeer veel te weten ben gekomen over het bevorderen van het leesplezier bij leerlingen van de lagere school. Het uitschrijven verliep over het algemeen redelijk vlot, aangezien ik het onderwerp zeer interessant vind.

Dankzij de goede begeleiding, de vele steun en de peptalks van een aantal mensen heb ik deze bachelorproef tot een goed einde kunnen brengen.

In de eerste plaats wil ik mijn promotor, Katrien Degrie, bedanken voor de goede raad en begeleiding gedurende het hele schooljaar. Ook kon ik bij haar steeds terecht met vragen en maakte ze met plezier tijd vrij om mijn onderzoek nog eens volledig te overlopen.

Daarnaast zou ik ook graag mijn externe partner, basisschool De Dommelbrug, bedanken. Zij hebben mij de kans gegeven om mijn onderzoek uit te voeren in hun school. De directrice stond ook steeds open voor het beantwoorden van mijn vragen of een gesprek over mijn onderzoek. Ook mijn familie en vrienden bedank ik voor de steun en motiverende woorden.

Tot slot hoop ik dat mijn onderzoek een bijdrage kan leveren voor meerdere basisscholen bij het opstellen van een structureel en planmatig leesbeleid.

Veel leesplezier!

Anouck Van Gerven

Juni 2021

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	3
Inhoudsopgave.....	4
Inleiding.....	6
1 Oriënteren en richten.....	7
1.1 Omschrijving praktijkprobleem	7
1.2 Het onderzoeksdoel en de onderzoeksvraag	8
1.2.1 Onderzoeksdoel.....	8
1.2.2 Onderzoeksvraag.....	8
2 Plannen.....	9
3 Verzamelen en analyseren.....	10
3.1 Deelvraag 1: Hoe moet een leesbeleid ingevuld worden?	10
3.1.1 Wat is een leesbeleid?	10
3.1.2 Wie stelt een leesbeleid op en voor wie is een leesbeleid?	10
3.1.3 Waarom heeft een school een leesbeleid nodig?	10
3.1.4 Op welke bouwstenen is een leesbeleid gebaseerd?	11
3.1.5 Welke onderdelen moet een leesbeleid bevatten?	12
3.1.6 Welke stappen moeten doorlopen worden bij het opstellen van een leesbeleid?....	14
3.1.7 Conclusie	17
3.2 Deelvraag 2: Hoe kan je leesvaardigheid bevorderen?	18
3.2.1 Wat is leesvaardigheid?	18
3.2.2 Waarom willen we de leesvaardigheid bevorderen?.....	19
3.2.3 Hoe kun je de leesvaardigheid van leerlingen bevorderen?.....	22
3.2.4 Conclusie	32
3.3 Deelvraag 3: Op welke manier werken de leerkrachten van basisschool De Dommelbrug nu aan het leesplezier en de leesvaardigheid van de leerlingen?	34
4 Ontwerpen	35
4.1 Omschrijving ontwerp.....	35
4.2 Ontwerpeisen	35
4.3 Organisatie en try-out.....	36

4.4	Aanbevelingen	36
4.5	Het ontwerp.....	36
5	Conclusie/discussie.....	37
6	Reflectie	39
	Bibliografie	40
	Bijlagen	43
	Bijlage 1: de enquête.....	43
	Bijlage 2: het ontwerp.....	47

Inleiding

Naar aanleiding van het recente PISA- en PIRLS Repeat-onderzoek (2018) is 'leesplezier en leesbevordering' een spraakmakend thema in de media. In de onderwijspraktijk ervaar ik de ongerustheden die steeds terugkwamen in de media. De leerlingen lezen niet meer graag en zullen hierdoor in hun vrije tijd niet snel een boek vastnemen. Ook merken we dat de leesvaardigheid bij de leerlingen achteruitgaat.

Ook op mijn stageplaats, basisschool De Dommelbrug, merkte men duidelijk dat het leesplezier bij de leerlingen ver te zoeken is. Hierdoor waren zij onmiddellijk enthousiast om mee te werken aan dit project aan de hand van de onderzoeksvraag: hoe kan basisschool De Dommelbrug een leesbeleid opstellen, zodat ze de leesvaardigheid van haar leerlingen kan bevorderen?

Met dit onderzoek wil ik achterhalen op welke manier we het leesplezier van lagereschoolkinderen terug kunnen verhogen. Uit het PIRLS-onderzoek (2016) blijkt dat leesplezier en leesvaardigheid sterk met elkaar samenhangen. (Centrum voor Onderwijseffectiviteit en -evaluatie, 2017) Aan de hand van deze bevinding zou ik via deze weg een oplossing kunnen bieden om de leesvaardigheid van leerlingen te stimuleren.

In dit onderzoeksrapport wordt beschreven hoe een leesbeleid ingevuld moet worden, welke bouwstenen en onderdelen een leesbeleid moet bevatten, welke stappen doorlopen moeten worden bij het opstellen van een leesbeleid en tot slot welke acties je kan ondernemen om de leesvaardigheid en het leesplezier van leerlingen te bevorderen.

1 Oriënteren en richten

1.1 Omschrijving praktijkprobleem

Uit de resultaten van het PISA- en PIRLS Repeat-onderzoek (2018) is gebleken dat het leesplezier van de leerlingen achteruitgaat. 31% van de leerlingen uit het vierde leerjaar leest niet graag. 60% van de Vlaamse leerlingen zegt enkel te lezen om informatie te verkrijgen of als het moet. De helft vindt lezen zelfs tijdverlies. (Vlaamse Ministerie van Onderwijs en Vorming, 2019) De directrice van basisschool De Dommelbrug merkt dat de leerkrachten van haar team vaak niet weten hoe ze moeten werken aan het leesplezier bij de leerlingen. In een artikel over waarom onderwijs wél moet kiezen voor leesplezier beschrijft S. Dhaene (2020) dat meedoen aan leesbevorderingscampagnes zoals de Voorleesweek of de Jeugdboekenmaand aan te bevelen zijn maar niet genoeg zijn. Een structureel en planmatig leesbeleid dat schoolbreed uitgebouwd wordt is nodig om effect te ondervinden op het leesgedrag en de leesbeleving van de kinderen. (Dhaene, 2020)

M. Meelissen (2019), projectleider van de Nederlandse tak van PISA zegt dat ze al een geruime tijd een daling, niet alleen in leesvaardigheid maar ook in leesplezier zien. (Meelissen, 2019) Uit cijfers van het JeugdOnderzoekPlatform (JOP) – een samenwerking tussen UGent, VUB en KU Leven – blijkt dat Vlaamse jongeren steeds minder lezen. 15,7% geeft aan nooit een boek te lezen in de vrije tijd. (JeugdOnderzoeksPlatform, 2018)

Door de bovenstaande bevindingen en mijn ervaringen uit stages in het lager onderwijs, ben ik tot het volgend praktijkprobleem gekomen: “Leerlingen in het lager onderwijs lezen minder frequent en minder graag. Toch kan er iets aan gedaan worden aan de hand van een structureel en planmatig leesbeleid dat schoolbreed uitgebouwd wordt.” (Dhaene, 2020)

De belangrijkste betrokken partijen zijn in de eerste plaats de klasleerkracht en de zorgcoördinator/leescoördinator/... Het is belangrijk dat de leerkracht de drie literaire competenties bij de leerlingen ontwikkelt. Dit kan enkel wanneer de leerkracht deze competenties zelf bezit. De drie literaire competenties waarover hier gesproken wordt zijn: wegwijs raken in het aanbod, inzicht hebben in verhalen/teksten en boeken beoordelen op hun waarde. (Canon Cultuurcel & Stichting Lezen, 2003) De zorgcoördinator/leescoördinator/... moet dan weer zorgen voor een duidelijk taal-leesbeleid. (Remembertolaugh, 2018)

In de tweede plaats spelen de ouders een belangrijke rol. De auteur E. Buchwald (2018) verwoordt dit als volgt: ‘Children are made readers on the laps of their parents’. (Buchwald, 2018) Het is belangrijk dat ouders buiten de schoolmuren het goede voorbeeld geven aan de kinderen. Wanneer kinderen ouders zien lezen, stimuleert dit kinderen om zelf ook te lezen. Daarnaast is praten over boeken een belangrijke factor. Niet alleen op school moet interesse getoond worden in de boeken die een kind leest, maar ook hierbuiten. Het praten over boeken is een belangrijke handeling die je als ouder moet doen. Tot slot is het belangrijk dat ouders regelmatig voorlezen aan de kinderen, ook wanneer het kind kan lezen. (Remembertolaugh, 2018)

Dat leerlingen steeds minder lezen heeft gevolgen op lange en korte termijn. Uit neurologische studies van o.a. Stanford University blijkt dat lezen effect heeft op het concentratievermogen. Verschillende studies, zoals onderzoek van de Universiteit Amsterdam, bevestigen dat lezen zorgt voor een hoger empathisch vermogen. Zo begrijpen lezers de gevoelens van anderen beter dan niet-lezers. Tot slot blijkt dat elke dag zes minuten lezen kan helpen tot het reduceren van stress, tot wel 68%. (Bequoye, 2018)

Het internationaal PIRLS-onderzoek voerde in 2018 een vervolgonderzoek. In dit onderzoek werden de oorzaken van de dalende leesprestaties onderzocht. Uit dit onderzoek blijkt dat leerlingen in hun jonge jaren te weinig in contact komen met voorlezen en boeken. Ook blijkt dat in het Vlaamse onderwijs 26% van de tijd gespendeerd wordt aan taalvaardigheden zoals spreken, schrijven, luisteren en lezen. Hiervan wordt gemiddeld amper 48 uur per jaar gespendeerd aan het effectief lezen. (Bequoye, 2018)

In deze bachelorproef wordt onderzocht hoe een leesbeleid opgebouwd moet worden, welke onderdelen er in een leesbeleid opgenomen moet worden en waarmee scholen rekening moeten houden tijdens het opstellen van een structureel en planmatig leesbeleid.

1.2 Het onderzoeksdoel en de onderzoeksvraag

1.2.1 Onderzoeksdoel

Het doel van basisschool De Dommelbrug is het leesplezier bij de leerlingen van het eerste leerjaar tot het zesde leerjaar te verhogen. Aangezien er op deze basisschool nog geen structurele manier is om het leesplezier aan te pakken, zijn zij vragende partij voor een structureel leesbeleid.

Met dit onderzoek wil ik een document ontwikkelen voor basisschool De Dommelbrug waarin opgenomen wordt hoe ze kunnen starten met het ontwikkelen van een leesbeleid. Aan de hand van dit document kunnen zij aan de slag gaan om op een structurele manier te werken aan het verhogen van de leesvaardigheid en het leesplezier van de leerlingen.

1.2.2 Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag: Hoe kan basisschool De Dommelbrug een leesbeleid opstellen, zodat ze de leesvaardigheid van haar leerlingen kan bevorderen?

Deelvragen:

1. Hoe moet een leesbeleid ingevuld worden?
 - a. Wat is een leesbeleid?
 - b. Wie stelt een leesbeleid op en voor wie is een leesbeleid?
 - c. Waarom heeft een school een leesbeleid nodig?
 - d. Op welke bouwstenen is een leesbeleid gebaseerd?
 - e. Welke onderdelen moet een leesbeleid bevatten?
 - f. Welke stappen moeten doorlopen worden bij het opstellen van een leesbeleid?
2. Hoe kan je leesvaardigheid bevorderen?
 - a. Wat is leesvaardigheid?
 - b. Waarom willen we de leesvaardigheid bevorderen?
 - c. Hoe kun je de leesvaardigheid van leerlingen bevorderen?
3. Op welke manier werken de leerkrachten van basisschool De Dommelbrug nu aan het leesplezier en de leesvaardigheid van de leerlingen?

2 Plannen

Om de onderzoeksvraag op een goede manier te beantwoorden heb ik vooral de methodologie literatuurstudie gebruikt. Tijdens de literatuurstudie heb ik verschillende nationale en internationale bronnen ontdekt. Deze kan u terugvinden in de literatuurlijst achteraan bij deze bachelorproef. Vervolgens heb ik een bevraging gedaan bij alle leerkrachten van basisschool De Dommelbrug aan de hand van een enquête die ik zelf ontworpen heb. Deze kan u vinden in bijlage 1. Aan de hand van deze enquête heb ik de beginsituatie rond leesbevordering in kaart gebracht voor deze basisschool. Dit is namelijk de eerste stap van het ontwerp dat ik gemaakt heb.

Deelvragen	Onderzoeksactiviteit	Wanneer
Hoe moet een leesbeleid ingevuld worden?	Literatuurstudie	November – december 2020
Hoe kan je leesvaardigheid bevorderen?	Literatuurstudie	December – februari 2020
Op welke manier werken de leerkrachten van basisschool De Dommelbrug nu aan het leesplezier en de leesvaardigheid van de leerlingen?	Bevraging leerkrachten (enquête)	December – januari 2020
	Observatie van leesbevorderende activiteiten die op dit moment al uitgevoerd worden.	Februari 2020

3 Verzamelen en analyseren

3.1 Deelvraag 1: Hoe moet een leesbeleid ingevuld worden?

3.1.1 Wat is een leesbeleid?

Een leesbeleid is een document dat houvast biedt bij de inrichting van leesbevordering binnen de school. In een leesbeleid wordt vastgelegd door de school wat de stand van zaken is en op welke manier er binnen de school aan leesplezier gewerkt wordt. (Stichting Lezen, 2020) Aangezien lezen een sterk effect heeft op de taalontwikkeling en behoort tot de vier taalvaardigheden (schrijven, luisteren, spreken en lezen) moet er geen volledig nieuw concept worden uitgewerkt, maar kan het ook aansluiten op het bestaande taalbeleid dat er aanwezig is in een school. (Van Tilburg, 2018)

3.1.2 Wie stelt een leesbeleid op en voor wie is een leesbeleid?

Het opstellen van een leesbeleid is het beste een activiteit van het hele schoolteam. Op deze manier kunnen de wensen en opvattingen van het volledige team opgenomen worden in het proces van het opstellen van een leesbeleid. Overleg met het hele team zal bij elke stap nodig zijn. Samen wordt er vastgesteld welke onderdelen aangepakt moeten worden en wie hiervoor verantwoordelijk zal zijn. Ondanks dat het formuleren van een leesbeleid een taak is van het hele team, zijn er best één of twee teamleden die de rol van procestrekker op zich nemen. Zij hebben de verantwoordelijkheid voor het verbeteren van het leesbeleid en de uitvoeringen van de vernieuwingen. (Tomesen, Duerings & van der Beek, 2009)

Het leesbeleid wordt opgesteld voor de leerlingen zodat zij hier voordelen uit kunnen halen aangezien lezen zeer veel voordelen heeft. De voordelen van lezen gaan onder andere van een rijkere woordenschat tot sociale ontwikkeling. (Bequoye, 2018)

Het leesbeleid wordt dus opgesteld door het schoolteam voor de leerlingen zodat de leerlingen hier voordeel uit kunnen halen. Aangezien een leesbeleid voor de leerlingen is, kan het ook altijd interessant zijn om in bepaalde onderdelen de leerlingen te betrekken in het proces. Leerlingen hebben bijvoorbeeld vaak zeer goede ideeën waar leerkrachten zeker mee aan de slag kunnen.

3.1.3 Waarom heeft een school een leesbeleid nodig?

Het PIRLS-onderzoek (2016) bracht eind 2017 verontrustende resultaten over de leesmotivatie en de leesvaardigheid van Vlaamse leerlingen naar buiten. Naar aanleiding van deze resultaten werden er remedies en oorzaken gezocht binnen en buiten de onderwijsskamers. Met het actieplan leesbevordering dat Sven Gatz, Vlaams minister van Cultuur, voorstelde in het Vlaams parlement wordt alvast een aanzet gegeven om te werken rond leesbevordering. (Dhaene, 2020)

In de aanbevelingen van de PIRLS-onderzoeken wordt beschreven dat een structureel en planmatig leesbeleid schoolbreed uitgebouwd moet worden om effect te hebben op de leesbeleving en het leesgedrag van de kinderen. (Centrum voor Onderwijseffectiviteit en -evaluatie, 2017) Naast een structureel leesbeleid moet er gezorgd worden voor een krachtige leesomgeving. Er is nood aan: een ruimer boekenaanbod, meer tijd voor lezen en praten over

teksten, betere klasbibliotheken, overtuigende directies, lezende leerkrachten en pedagogische begeleiders die een leesbeleid schoolbreed stimuleren. (Iedereen Leest, 2018)

3.1.4 Op welke bouwstenen is een leesbeleid gebaseerd?

K, Van den Branden (2018), docent taalkunde aan de KU Leuven, wijst naar de zes noodzakelijke bouwstenen om te werken aan een krachtige leesomgeving. Een leesbeleid moet structureel, strategisch, in dialoog, schoolspecifiek, samenhangend én doelgericht zijn. (Van den Branden, 2018)

3.1.4.1 Structureel

De eerste bouwsteen die K. Van den Branden (2018), vermeldt is 'structureel'. Dit wil zeggen dat je als schoolteam moet focussen op een structureel en duurzaam leesbeleid. Zorg voor een duidelijke visie rond welke plaats lezen krijgt en zorg ook voor concrete acties en doelen. Het is belangrijk dat er een dynamisch verhaal gevormd wordt. Ook moet er ruimte voorzien worden voor voortdurende professionalisering van het schoolteam. Voldoende aandacht besteden aan inzichten uit allerlei onderzoeken is belangrijk.

3.1.4.2 Strategisch

In een leesbeleid moet er niet enkel nagedacht worden over ambitieuze doelen, maar ook over hoe de gestelde doelen bereikt kunnen worden. Hierbij moet er gereflecteerd worden over: welke acties heeft de school al ondernomen? Welke prioriteiten zijn er op korte en lange termijn? Welke manieren worden er gebruikt om de doelstellingen te evalueren? Hoe wordt er indien nodig bijgestuurd? Een leesbeleid moet dus ook 'strategisch' zijn.

3.1.4.3 In dialoog

De derde bouwsteen is 'in dialoog'. Hiermee wordt er bedoeld dat het zeer belangrijk is dat er voldoende overleg is over het leesbeleid binnen het volledige schoolteam. Dit is de absolute voorwaarde voor het scheppen van een draagvlak. Wanneer een leesbeleid breed gedragen wordt, heeft het een grote kans tot slagen. Elke leerkracht, elk lid van het ondersteunend personeel, elke pedagogische begeleider en elk directielid moet actief betrokken worden bij het opstellen en uitvoeren van de doelstellingen die opgenomen zijn in het leesbeleid. Ook ouders, openbare bibliotheken, de boekhandel, Iedereen Leest... kunnen hierbij een rol spelen.

3.1.4.4 Schoolspecifiek

Bij het opstellen van een leesbeleid kan er niet zomaar een sjabloon gebruikt worden zonder dit aan te passen. Bij het opstellen van een leesbeleid moet er gekeken en ingespeeld worden op de actuele noden en mogelijkheden van de school, het personeel en de leerlingen. Ook kan het schoolteam best rekening houden met lopende leesprojecten en de taalachtergrond van de leerlingen.

3.1.4.5 Samenhangend

De samenhang tussen de doelen, visie en acties moet duidelijk uitgewerkt zijn. De samenhang tussen deze drie factoren moet gedurende het hele proces bewaakt en regelmatig geëvalueerd worden. De visie die vooropgesteld wordt moet ten alle tijde gevolgd worden door zowel het personeel als de directie. Om deze samenhang te verzekeren kan er ingezet worden op een leerlijn over de (leer)jaren heen.

3.1.4.6 Doelgericht (en hoge verwachtingen)

Tot slot is er de bouwsteen 'doelgericht werken (en hoge verwachtingen stellen)'. Hierbij moet er gericht te werk gegaan worden met de opgestelde doelen en acties op klas-, school- en leerlingniveau. Er kan bijvoorbeeld een leestraject voor een specifieke leerling uitgewerkt worden of gezocht worden naar professionaliseringsinitiatieven die het schoolteam kunnen versterken op het vlak van gedifferentieerde leesinstructies.

Het leesbeleid met de concrete acties, doelen en systematische evaluatie moet opgenomen worden als vast agendapunt bij elke teamvergadering. Het goed en graag lezen moet in elke klas en op de school zichtbaar gemaakt worden. Op deze manier wordt de leerlingen een nieuwe superkracht gegeven, waarvan ze levenslang kunnen genieten!

3.1.5 Welke onderdelen moet een leesbeleid bevatten?

Bij het opstellen van een leesbeleid is het belangrijk dat er stap voor stap te werk gegaan wordt aan de hand van het cyclisch proces 'scannen', 'plannen' en 'uitvoeren'. (Hebbrecht & Vansteelandt, 2020) Hierbij worden er als leidraad enkele onderdelen vermeld die zeker niet mogen ontbreken. De bouwstenen die hierboven vermeld zijn, mogen uiteraard niet uit het oog verloren worden tijdens het opstellen van een leesbeleid. De onderdelen die besproken worden in het volgende hoofdstuk zijn: beginsituatie in kaart brengen, visie formuleren, doelen op korte en lange termijn op verschillende niveaus formuleren, koppelen van acties aan doelen en acties monitoren en bijsturen waar nodig. (Van den Branden, 2020)

3.1.5.1 De beginsituatie in kaart brengen

Het eerste onderdeel dat een leesbeleid moet bevatten is een beginsituatie. In de beginsituatie wordt omschreven waar een school op dat moment staat. Er wordt gekeken naar de sterktes en de zwaktes op dat moment en welke acties de school en leerkrachten al uitvoeren. (Van den Branden, 2020) Bij het opstellen van dit onderdeel wordt de huidige situatie van het leesonderwijs gescand. Dit is dan ook het eerste onderdeel van het cyclisch proces dat doorlopen wordt, de eerste fase noemen we 'scannen'. (Hebbrecht & Vansteelandt, 2020) Om de beginsituatie voor een leesbeleid op te stellen kan er gebruik gemaakt worden van een checklist, die opgesteld is door Iedereen Leest. Dit document is terug te vinden in de bijlage van het ontwerp. (Iedereen Leest, 2018)

3.1.5.2 Visie formuleren

Wanneer de beginsituatie geanalyseerd is, wordt de missie/visie geformuleerd die een school heeft met betrekking tot lezen. Hierin wordt opgenomen waarom een school het leesbeleid opstelt, wat ze hiermee willen bereiken en op welke manier ze dit gaan verkrijgen. Ook wordt hierin opgenomen welke onderdelen voor hen belangrijk zijn en waar ze de nadruk op willen leggen. (Stichting Lezen, 2019) Dit onderdeel valt onder het 'plannen' tijdens het doorlopen van het cyclisch proces. (Hebbrecht & Vansteelandt, 2020)

3.1.5.3 Doelen op korte en lange termijn op verschillende niveaus formuleren

Vanuit de visie van de school worden de doelen geformuleerd. Hierbij is het belangrijk dat ze SMART geformuleerd worden. Dit wil zeggen dat de doelen specifiek, meetbaar, aanvaardbaar, realistisch en tijdsgebonden zijn voor zowel de school, de leerkrachten als de leerlingen. De doelen die geformuleerd worden kunnen zowel doelen zijn op korte en lange termijn, maar ook doelen op de verschillende niveaus: leerlingniveau, leerkrachtniveau en schoolniveau. Hierbij kan er bijvoorbeeld gekeken worden naar wat de leerkrachten en de schoolorganisatie beter moeten kunnen. (Iedereen Leest, 2018) Ook dit onderdeel valt onder het 'plannen'. (Hebbrecht & Vansteelandt, 2020)

3.1.5.4 Acties koppelen aan doelen

Aan de hand van de doelstellingen wordt er gekeken welke acties ondernomen moeten worden om ervoor te zorgen dat de doelstelling bereikt wordt. Wanneer er bijvoorbeeld gekozen wordt voor de doelstelling 'lezen zichtbaar maken op school' zouden concrete acties kunnen zijn: leesplekken installeren samen met de leerlingen op klas- en schoolniveau, foto's ophangen van leerlingen en leerkrachten die lezen, met de hele school deelnemen aan de Jeugdboekemaand... (Iedereen Leest, 2018) Wanneer er concreet aan de slag gegaan wordt met de doelstellingen aan de hand van concrete acties, bevinden we ons in de fase 'uitvoeren' van het cyclisch proces. (Hebbrecht & Vansteelandt, 2020)

3.1.5.5 Acties monitoren en bijsturen

Enkel het uitvoeren van de acties is niet voldoende om de doelstellingen te bereiken, de doelstellingen vragen ook een nauwe opvolging en goede evaluatie. Aan de hand van de opvolging en evaluatie kunnen de acties bijgestuurd worden indien blijkt dat het hierbij toch nog ergens misloopt. Zo kan het bijvoorbeeld dat na het evalueren blijkt dat de nieuw aangekochte boeken toch niet in de smaak vallen bij de leerlingen waardoor dit bijgestuurd moet worden.

Het monitoren van de verschillende acties kan op allerlei manieren gebeuren. Enkele voorbeelden zijn observaties, regelmatig overleg – formeel en informeel – met het kernteam... (Iedereen Leest, 2018) Hierbij bevinden we ons terug bij de fase 'scannen' aangezien er een cyclisch proces doorlopen wordt. (Hebbrecht & Vansteelandt, 2020)

3.1.6 Welke stappen moeten doorlopen worden bij het opstellen van een leesbeleid?

Om tot een structureel leesbeleid te komen wordt er een leesbeleidsplan opgesteld, samen met ouders, bibliotheekpartners, leerlingen en andere leespartners. Dit verloopt in een cyclisch proces waarbij de volgende stappen doorlopen worden: 'scannen', 'plannen' en 'uitvoeren'. (zie figuur 1)

Een leesbeleid wordt opgesteld aan de hand van onderstaande stappen. Tijdens het doorlopen van deze stappen komen de onderdelen die een leesbeleid moet bevatten aan bod. De onderdelen die een leesbeleid moet bevatten zijn omschreven in hoofdstuk 3.1.5. Doordat deze twee elementen met elkaar samenhangen zal u enkele zaken herkennen in onderstaande hoofdstukken 3.2.6.1-3.2.6.3.

Figuur 1: de verschillende stappen voor een duurzaam leesbeleid (Hebbrecht & Vansteelandt, 2020)

3.1.6.1 Scannen

De eerste stap is de beginsituatie van het leesonderwijs op de school in kaart brengen. Aan de hand van de beginsituatie kunnen de sterktes en zwaktes in kaart gebracht worden. Op deze manier kunnen bepaalde aandachtspunten een hogere prioriteit krijgen. Bij het bepalen van de beginsituatie is het belangrijk dat er gekeken wordt naar elke component van een duurzaam leesbeleid, deze komen later aan bod.

3.1.6.2 Plannen

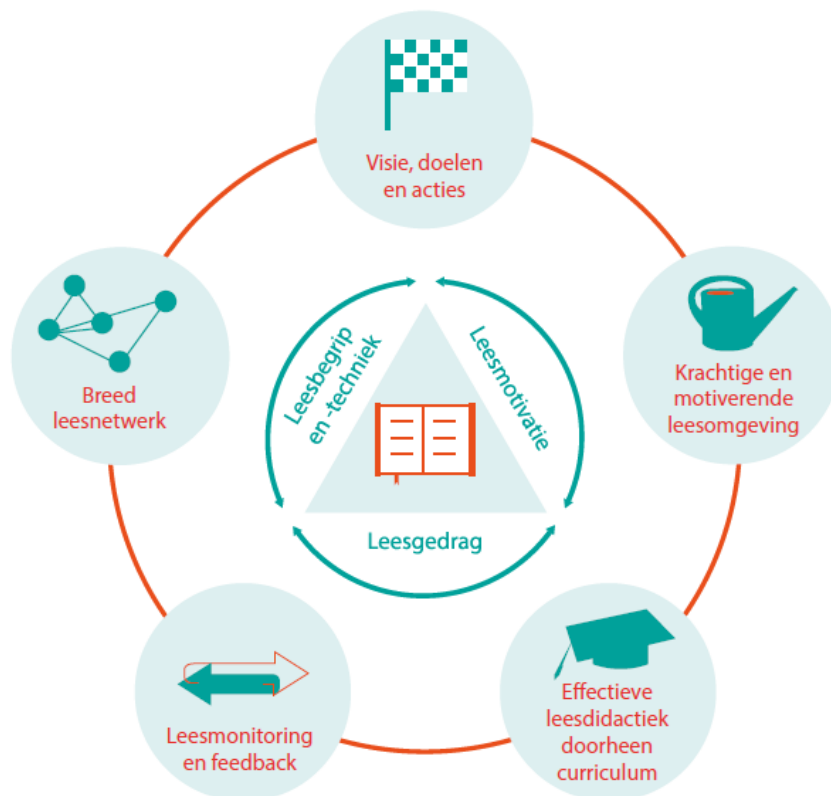
Aan de hand van de beginsituatie wordt er overgegaan naar stap 2, het 'plannen'. Het schoolteam stelt een leesbeleidsplan op. Het leesbeleidsplan vertrekt vanuit een visie die gedragen is door het volledige schoolteam en wordt vertaald naar doelen en concrete acties op de verschillende niveaus: leerling-, klas- en schoolniveau.

3.1.6.3 Uitvoeren

De laatste stap is het ‘uitvoeren’ van de concrete acties door het volledige schoolteam. Tijdens het uitvoeren is het belangrijk dat de concrete acties opgevolgd worden en indien nodig bijgestuurd worden. Hiervoor is het belangrijk dat de doelen en acties gespreid worden in tijd: korte, middellange en lange termijn.

3.1.6.4 Componenten van een duurzaam leesbeleid

Bij het opstellen van een structureel leesbeleid is het belangrijk dat de bovenstaande stappen doorlopen worden. De stappen die doorlopen moeten worden hangen sterk samen met de componenten van een duurzaam leesbeleid. Hebbrecht & Vansteelandt (2020), onderzoekers en lerarenopleiders, hebben de vijf componenten die van belang zijn voorgesteld aan de hand van een schema (zie figuur 2). In de buitencirkel zijn de vijf componenten die van belang zijn bij het opstellen van een leesbeleid voorgesteld, de verschillende componenten beïnvloeden elkaar voortdurend. De binnencirkel toont aan dat er een samenspel is tussen begrijpend lezen, leesgedrag, technisch lezen en leesmotivatie. (Hebbrecht & Vansteelandt, 2020)

Figuur 2: componenten van een duurzaam leesbeleid (Hebbrecht & Vansteelandt, 2020)

Visie, doelen en acties

De eerste stap bij het opstellen van een leesbeleid is een grondige analyse van de beginsituatie rond lezen op de school. Vanuit de beginsituatie kan een leesbeleid opgesteld worden. Hierbij is het belangrijk dat je als schoolteam vertrekt vanuit een gemeenschappelijke visie. Het is van belang dat alle betrokken partijen verzameld en betrokken worden in het proces. De uitbouw van een leesbeleid is de verantwoordelijkheid van het volledige schoolteam, daarom is het belangrijk dat er vertrokken wordt vanuit een gemeenschappelijke visie. Vanuit de beginsituatie en de visie worden er concrete doelen en acties opgesteld die gericht zijn op de verschillende niveaus: leerlingen, leerkrachten en de bredere schoolomgeving en gericht zijn op korte en lange termijn.

Een krachtige en motiverende leesomgeving

De omgeving mag zeker niet vergeten worden bij het opstellen van een leesbeleid. Wanneer er gewerkt wordt aan sterk leesonderwijs is het belangrijk dat er aandacht besteed wordt aan een motiverende en krachtige leesomgeving. In deze omgeving moet lezen zichtbaar zijn op verschillende manieren. Er kan bijvoorbeeld een aantrekkelijke leesplek ingericht worden in de klas, een gevarieerd leesaanbod aangeboden worden, teksten aangeboden worden die aansluiten bij het leesniveau en de interesses van de individuele leerling. Op deze manier krijgen de leerlingen de kans om hun lees- en leefwereld te verbreden. Hierbij spelen de leerkrachten een zeer belangrijke rol, zij kunnen een motiverend rolmodel zijn voor de leerlingen.

Effectieve leesdidactiek doorheen curriculum

Bij het opstellen van een leesbeleid is het belangrijk dat de focus op de leesdidactiek niet vergeten wordt. Het is belangrijk dat er voldoende aandacht besteed wordt aan alle aspecten van het lezen: leesbegrip, leestechneik, leesgedrag en leesmotivatie. Sterk leesonderwijs vertrekt in de eerste plaats vanuit motiverende leesopdrachten. Dit is belangrijk om de leesmotivatie van leerlingen te verhogen doordat ze het niet enkel als leuk ervaren maar ook als interessant en nuttig. Om dit te bereiken is het belangrijk dat leesopdrachten vertrekken vanuit de vraag van de leerlingen en aansluiten bij thema's waarrond gewerkt wordt in de klas. Op deze manier wordt er een transfer gemaakt naar de andere lessen waardoor leesopdrachten écht functioneel worden. In de lessen muzische vorming, wiskunde, geschiedenis, STEM... wordt er vaak gelezen, dit zijn vaak ideale momenten waarop de leesvaardigheid van de leerlingen vergroot kan worden door na te denken over de woordenschat, leesstrategieën en leestechneiken.

Hierbij is de instructie een essentieel onderdeel. De instructie mag niet enkel beperkt worden tot de vaste lees- of taallessen, maar er moet ook expliciet aandacht besteed worden aan het lezen tijdens rekentaken, projecten of onderzoeksopdrachten. Aangezien niet alle leerlingen evenveel nood hebben aan instructie, is differentiatie onmisbaar in het leesonderwijs.

De aandachtspunten die in dit onderdeel besproken worden kunnen duidelijk gelinkt worden aan de vijf sleutels voor begrijpend lezen die opgesteld zijn door VLOR (2019). De vijf sleutels zijn: functionaliteit, interactie, strategie-instructie, leesmotivatie en transfer. (VLOR, 2019)

Leesmonitoring en feedback

Aangezien het opstellen van een leesbeleid een cyclisch proces is waarbij 'scannen', 'plannen' en 'uitvoeren' de verschillende stappen zijn die doorlopen worden is leesmonitoring en feedback een zeer belangrijk onderdeel. De verschillende doelen hiervan zijn de leerplandoelen bewaken, het geven van feedback aan ouders en leerlingen en de onderwijspraktijk of didactiek aanpassen. Een belangrijk aandachtspunt bij het monitoren van het lezen is dat dit op verschillende manieren moet gebeuren. Zinnige instrumenten hiervoor zijn een leesdagboek, observaties, een leesportfolio en (zelf)evaluaties. Door het gebruik van verschillende instrumenten wordt niet enkel gekeken naar leesbegrip en -techniek, maar ook naar leesmotivatie en leesgedrag. Een tweede belangrijk aandachtspunt is dat de school weet waarom ze een bepaald onderdeel meten en hoe ze met de meetresultaten aan de slag kunnen gaan. Op deze manier krijgen ze een beter zicht op de interesses en behoeftes van de leerlingen en kunnen ze hierop inspelen. Deze inzichten kunnen leiden tot nieuwe doelen en acties in het leesbeleid.

Breed leesnetwerk

De laatste component is een breed leesnetwerk. Om een leesbeleid op te stellen is het belangrijk dat er samengewerkt wordt met een breed leesnetwerk. Wanneer het schoolteam, ouders en leerlingen samenwerken en ondersteund worden door de plaatselijke bibliotheek, pedagogische begeleidingsdienst en leesbevorderingsorganisaties, dan wordt er gewerkt met een breed leesnetwerk. Leerlingen kunnen actief betrokken worden bij het inrichten van de leesomgeving, het kiezen van leesacties, het bijhouden van een eigen leesdagboek... Ook de ouders kunnen een actieve rol innemen door bijvoorbeeld thuis voor te lezen.

3.1.7 Conclusie

Ter conclusie is een structureel en planmatig leesbeleid belangrijk omdat dit effect heeft op de leesbeleving en het leesgedrag van de leerlingen. Bij het opstellen van een leesbeleid wordt er een cyclisch proces doorlopen van 'scannen', 'plannen' en 'uitvoeren'. Een leesbeleid moet ingevuld worden aan de hand van de volgende onderdelen:

- De beginsituatie in kaart brengen,
- Visie formuleren,
- Doelen op korte en lange termijn op verschillende niveaus formuleren,
- Acties koppelen aan doelen,
- Acties monitoren en bijsturen.

De stappen van het cyclisch proces en de onderdelen die gebruikt worden om een leesbeleid in te vullen hangen sterk samen met de componenten van een duurzaam leesbeleid: visie, doelen en acties, een krachtige en motiverende leesomgeving, effectieve leesdidactiek doorheen curriculum, breed leesnetwerk en leesmonitoring en feedback. Met deze componenten moet er doorheen het gehele proces rekening gehouden worden.

De drie verschillende elementen die hierboven beschreven zijn hangen sterk met elkaar samen en lopen steeds in elkaar over. In de fase 'plannen' worden de verschillende onderdelen ingevuld: visie formuleren, doelen op korte en lange termijn op verschillende niveaus formuleren en acties koppelen aan doelen. Maar bij het opstellen van deze onderdelen wordt er ook rekening gehouden met een krachtige en motiverende leesomgeving, een effectieve leesdidactiek doorheen curriculum en een breed leesnetwerk, wat dan weer de componenten van een duurzaam leesbeleid zijn.

3.2 Deelvraag 2: Hoe kan je leesvaardigheid bevorderen?

Het internationaal PIRLS-onderzoek (2016) peilden niet enkel naar het niveau van leesvaardigheid, maar ook of de leerlingen nog graag lezen. Uit deze onderzoeken bleek dat er een verband is tussen de leesvaardigheid en het leesplezier. Een leerling die graag leest, zal een betere taalvaardigheid ontwikkelen. Omgekeerd geldt hetzelfde, leerlingen die zich niet interesseren voor lezen en minder vaak lezen, ervaren deze groei niet. (Bequoye, 2018)

Hieruit blijkt dat we de leesvaardigheid kunnen bevorderen door te werken aan de leesmotivatie van de leerlingen.

3.2.1 Wat is leesvaardigheid?

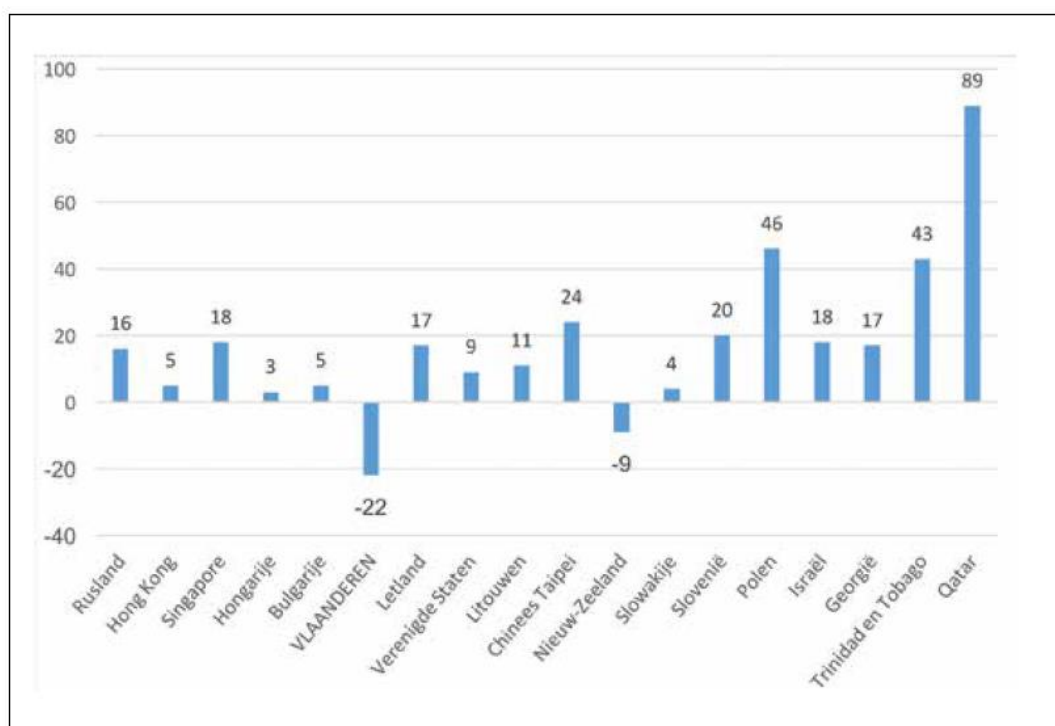
Leesvaardigheid is geschreven informatie gebruiken voor het verwezenlijken van doelen, het ontwikkelen van mogelijkheden en kennis en om te kunnen functioneren in de maatschappij. Leesvaardigheid bestaat uit verschillende vaardigheden: woorden en zinnen begrijpen en decoderen, evalueren en reflecteren op de informatie in een tekst en interpreteren en integreren van grote teksteenheden. Leesvaardigheid is een onmisbaar gegeven om verschillende media (digitaal en print) en geschreven lectuur (boeken, tijdschriften, kranten...) te kunnen lezen en begrijpen. (Leesmonitor, 2021)

Zoals hierboven beschreven is een goede leesvaardigheid ontwikkelen zeer belangrijk om te kunnen functioneren in de maatschappij. Hierdoor moet er gezorgd worden dat de leerlingen uit het basisonderwijs een goede leesvaardigheid ontwikkelen. Aangezien de leesvaardigheid samenhangt met het leesplezier, kunnen we door positief te werken aan het leesplezier de leesvaardigheid van de leerlingen verbeteren. (Bequoye, 2018)

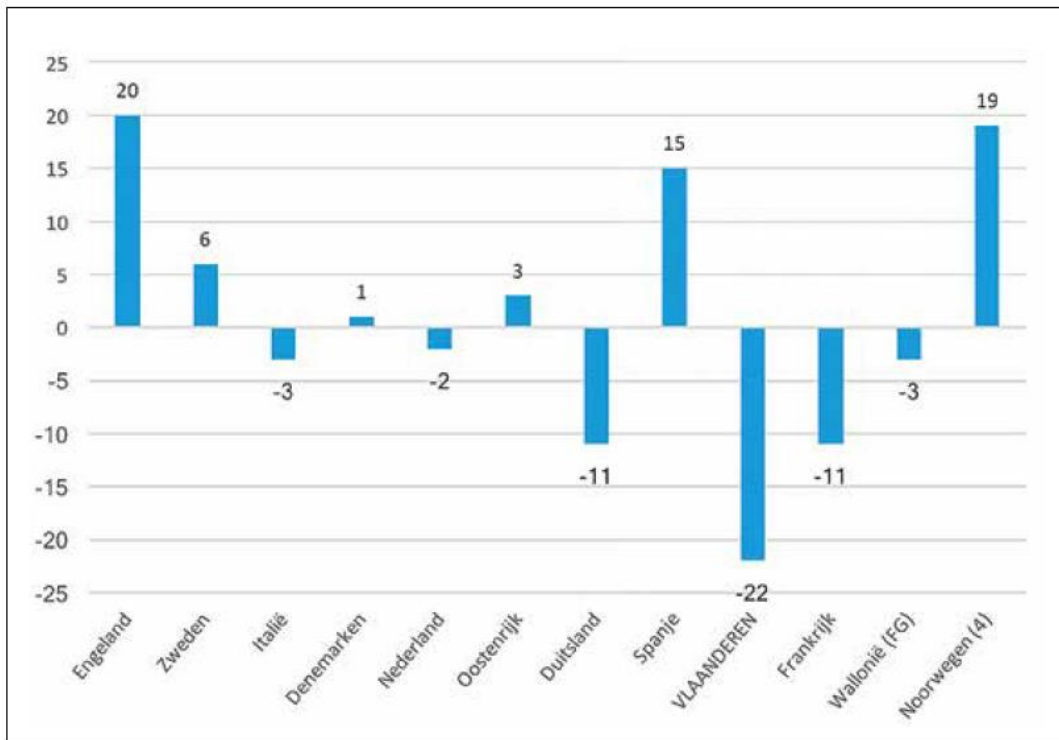
3.2.2 Waarom willen we de leesvaardigheid bevorderen?

Het internationaal PIRLS-onderzoek voert om de vijf jaar onderzoek naar de prestaties van leerlingen in begrijpend lezen. De toetsen begrijpend lezen worden afgenomen bij leerlingen uit het vierde leerjaar. Het meest recente onderzoek was in 2016, tijdens dit onderzoek hebben ze de cijfers van 2006 en 2016 met elkaar vergeleken. In figuur 3 wordt de evolutie voor alle deelnemende landen grafisch weergegeven. Hieruit blijkt dat in de meeste landen de gemiddelde prestaties voor begrijpend lezen een positieve evolutie kenden.

Opvallend aan de resultaten uit figuur 3 en 4 is dat de landen waarbij de prestaties voor begrijpend lezen dalen, op Nieuw-Zeeland na, allemaal West-Europese landen zijn. Vlaanderen is duidelijk de grootste daler van de West-Europese landen.

Figuur 3: verschil in de gemiddelde prestaties voor begrijpend lezen in Vlaanderen en de rest van de wereld tussen 2006 en 2016 (Centrum voor Onderwijseffectiviteit en -evaluatie, 2017).

Figuur 4: verschil in de gemiddelde prestaties voor begrijpend lezen in West-Europa tussen 2006 en 2016. (Centrum voor Onderwijseffectiviteit en -evaluatie, 2017)

Uit bovenstaande resultaten kunnen we concluderen dat de Vlaamse leerlingen uit het vierde leerjaar gemiddeld zeer zwakke scores behalen voor begrijpend lezen. De zwakke prestaties gelden voor beide leesdoelen: lezen voor de leeservaring en lezen om informatie te verkrijgen.

In figuur 5 is te zien dat uit het PIRLS-onderzoek (2016) niet enkel gebleken is dat de Vlaamse leerlingen zwak scoren voor begrijpend lezen maar ook dat maar liefst 31% een negatieve houding heeft tegenover lezen. Hiermee heeft Vlaanderen het hoogste percentage (samen met Nederland en Zweden). In figuur 6 is te zien dat niet alleen de Vlaamse leerlingen negatief tegenover lezen staan, maar ook 24% van de Vlaamse ouders hebben een negatieve houding tegenover lezen. Dit is opnieuw voor de West-Europese landen het hoogste percentage. (Centrum voor Onderwijseffectiviteit en -evaluatie, 2017)

Landen	Heel positieve houding		Positieve houding		Eerder negatieve houding	
	%	Gemiddelde score	%	Gemiddelde score	%	Gemiddelde score
Portugal	72 (1,1)	530 (2,4)	23 (1,0)	526 (3,2)	5 (0,4)	513 (5,3)
Spanje	56 (0,8)	534 (1,5)	34 (0,7)	523 (3,5)	10 (0,5)	512 (3,7)
Ierland	46 (1,1)	580 (3,0)	40 (1,0)	565 (2,9)	15 (0,8)	534 (4,6)
Internationaal gemiddelde	43 (0,2)	523 (0,5)	41 (0,1)	507 (0,5)	16 (0,1)	486 (1,0)
Italië	41 (1,1)	554 (2,5)	44 (1,0)	546 (2,7)	16 (0,8)	539 (3,7)
Frankrijk	40 (1,0)	519 (3,0)	46 (1,0)	510 (3,0)	14 (0,9)	497 (3,4)
Noord-Ierland	39 (1,3)	580 (2,9)	42 (1,0)	567 (2,7)	19 (0,9)	531 (3,8)
Oostenrijk	37 (1,1)	550 (3,1)	45 (0,8)	541 (2,6)	18 (0,8)	524 (3,4)
Engeland	35 (1,0)	575 (2,5)	45 (0,9)	559 (2,2)	20 (0,9)	530 (3,3)
Wallonië (FG)	33 (1,1)	504 (3,4)	44 (0,9)	500 (2,8)	23 (1,2)	484 (3,3)
Duitsland	32 (1,3)	563 (2,9)	43 (1,0)	548 (2,7)	25 (1,2)	510 (5,0)
Finland	28 (0,9)	584 (2,3)	49 (0,8)	568 (2,3)	23 (0,7)	540 (2,5)
VLAANDEREN	24 (1,0)	536 (3,0)	45 (0,8)	529 (2,0)	31 (1,1)	513 (2,6)
Nederland	24 (0,9)	560 (2,4)	46 (0,9)	550 (2,0)	31 (1,1)	527 (2,5)
Noorwegen (5)	22 (0,9)	575 (3,2)	51 (1,0)	565 (2,4)	27 (1,2)	536 (2,8)
Denemarken	20 (0,8)	569 (2,9)	53 (1,0)	551 (2,4)	27 (1,2)	528 (3,2)
Zweden	18 (1,0)	572 (4,3)	50 (1,0)	563 (2,5)	31 (1,1)	535 (3,2)

BRON: IEA's Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS 2016)

Figuur 5: Percentages leerlingen met een heel positieve, een positieve en een eerder negatieve houding tegenover lezen, inclusief gemiddelde prestaties voor begrijpend lezen. (Centrum voor Onderwijseffectiviteit en -evaluatie, 2017)

Land	Heel positief		Enigszins positief		Eerder negatief	
	%	Gemiddelde score	%	Gemiddelde score	%	Gemiddelde score
Noord-Ierland	49 (1,5)	602 (3,9)	36 (1,5)	577 (5,1)	15 (1,0)	568 (6,0)
Ierland	47 (1,1)	588 (2,9)	40 (1,0)	560 (2,9)	13 (0,7)	544 (5,2)
Nederland	46 (1,5)	566 (2,8)	39 (1,2)	548 (3,1)	16 (0,9)	525 (4,3)
Zweden	44 (1,1)	576 (2,9)	42 (1,1)	551 (3,0)	13 (0,8)	529 (4,4)
Denemarken	44 (1,1)	564 (2,3)	38 (1,0)	542 (2,7)	17 (0,7)	530 (3,6)
Noorwegen (5)	42 (1,0)	574 (2,6)	44 (0,9)	556 (2,5)	15 (0,9)	532 (3,9)
Finland	41 (1,0)	585 (2,2)	43 (0,9)	563 (2,5)	16 (0,7)	542 (3,4)
Spanje	41 (0,8)	545 (2,1)	43 (0,7)	524 (2,3)	16 (0,7)	512 (2,5)
Oostenrijk	40 (1,1)	564 (2,3)	42 (0,8)	534 (2,7)	18 (0,8)	516 (3,7)
Italië	37 (1,0)	566 (2,5)	47 (0,9)	546 (2,7)	16 (0,8)	530 (3,8)
Duitsland	36 (1,1)	578 (2,7)	44 (0,9)	540 (3,3)	20 (0,9)	509 (5,0)
Portugal	35 (0,9)	546 (3,0)	50 (0,9)	522 (2,4)	15 (0,7)	510 (5,4)
Internationaal gemiddelde	32 (0,1)	535 (0,5)	51 (0,1)	508 (0,5)	17 (0,1)	488 (0,8)
Wallonië (FG)	29 (0,9)	526 (2,8)	48 (0,9)	495 (3,2)	23 (0,8)	473 (3,6)
VLAANDEREN	28 (0,8)	546 (2,0)	48 (0,8)	527 (2,1)	24 (0,7)	509 (2,9)
Frankrijk	22 (0,8)	539 (3,2)	56 (0,8)	513 (2,2)	21 (0,9)	491 (4,0)
Engeland	--	--	--	--	--	--

BRON: IEA's Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS 2016)

Figuur 6: Percentages leerlingen van ouders met een heel positieve, enigszins positieve en eerder negatieve houding tegenover lezen, inclusief gemiddelde prestaties voor begrijpend lezen. (Centrum voor Onderwijseffectiviteit en -evaluatie, 2017)

Bovenstaande resultaten vormen de reden waarom we de leesvaardigheid van de leerlingen willen bevorderen. Uit de resultaten is gebleken dat 31% van de Vlaamse leerlingen niet graag leest. Hierdoor is het nuttig en hoogtijdd om aan de hand van leesbevordering te werken aan de leesvaardigheid van de Vlaamse leerlingen.

3.2.3 Hoe kun je de leesvaardigheid van leerlingen bevorderen?

In het Vlaams Rapport PIRLS (2016) worden er enkele aanbevelingen gedaan om het leesonderwijs en de leesvaardigheid van de leerlingen te bevorderen. De drie belangrijkste aanbevelingen worden beschreven in 3.2.3.1 – 3.2.3.3. (Centrum voor Onderwijseffectiviteit en -evaluatie, 2017) Ook is er in de literatuur al zeer veel onderzoek gedaan naar hoe de leesvaardigheid bevorderd kan worden aan de hand van het leesplezier. Deze elementen geven ook onmiddellijk een concrete invulling van de aanbevelingen die in het PIRLS-onderzoek gedaan werden. Deze twee onderdelen zullen in dit hoofdstuk besproken worden zodat er een algemeen beeld gegeven wordt van hoe we de leesvaardigheid van leerlingen kunnen bevorderen.

3.2.3.1 Vakdidactische competenties van leraren versterken

De eerste aanbeveling die door de PIRLS-onderzoekers gegeven wordt, is het versterken van de vakdidactische competenties van de leraren. Dit willen ze vooral bereiken aan de hand van in-service training, dit betekent dat er vooral ingezet moet worden op vakdidactische professionalisering en nascholing. Deze aanbeveling wordt gegeven omdat uit het PIRLS-onderzoek blijkt dat 35% van de Vlaamse leerkrachten de voorbije jaren geen enkele nascholing heeft gevolgd rond begrijpend lezen. Wanneer dit cijfer vergeleken wordt met de internationale cijfers, blijkt dit een zeer hoog cijfer te zijn.

Sommige scholen kiezen ervoor om te werken met vakleerkrachten voor elk vak, terwijl andere scholen net kiezen voor de complete all-round leerkracht. Wanneer er gewerkt wordt met specifieke vakleerkrachten, kan dit zorgen voor motivatie bij de leerkrachten doordat ze zich volledig kunnen ontplooiën in hun talenten en zich mogen en kunnen verdiepen in een leergebied dat zij zeer interessant vinden. Toch geven de PIRLS-onderzoekers het advies om een compromis tussen de twee te vinden. (Centrum voor Onderwijseffectiviteit en -evaluatie, 2017)

3.2.3.2 Tijd maken voor leesvaardigheden in de klas

De tweede aanbeveling is dat er meer tijd aan begrijpend lezen moet worden besteed. Uit onderzoek blijkt dat 26% van de instructietijd naar taal gaat. Het taalonderwijs bestaat uit zowel schrijven, literatuur, spreken, luisteren als lezen. Van deze instructietijd gaat slecht 9% van de tijd naar begrijpend lezen, in 2006 was dit nog 15%. Dit is zeer weinig aangezien dit een basisvaardigheid is om te functioneren in de lagere school, de verdere loopbaan én voor het functioneren in de maatschappij. Vanuit deze overtuiging komt de aanbeveling dat er zeker in de tweede en derde graad meer aandacht besteed moet worden aan begrijpend lezen.

Ook werd er gekeken naar de aandacht die gaat naar begrijpend lezen en technisch lezen. Hieruit bleek dat sommigen vinden dat er te veel aandacht besteed wordt aan het technisch lezen. De hoeveelheid aandacht voor technisch lezen heeft zowel positieve effecten als neveneffecten. Er zal een stijging plaatsvinden van het technisch lezen, maar dit zal ten koste gaan van het leesplezier van de leerlingen. Het is belangrijk dat er aandacht gaat naar het begrijpend lezen, het technisch lezen én het leesplezier. (Centrum voor Onderwijseffectiviteit en -evaluatie, 2017)

3.2.3.3 Lezen is leuk en belangrijk

In 2006 leest 48% van de leerlingen van het vierde leerjaar voor het plezier, in 2016 is dit nog slecht een derde. In 2006 was er geen verband tussen de hoeveelheid die leerlingen lezen en de prestaties op het vlak van begrijpend lezen. In 2016 is dit wel het geval, regelmatig lezen voor het plezier is een sterke voorspeller voor de prestaties op het gebied van begrijpend lezen. Vanuit deze resultaten doen de PIRLS-onderzoekers de aanbeveling om het leesplezier van de leerlingen te stimuleren. Het leesplezier van de Vlaamse leerlingen kan bijvoorbeeld gestimuleerd worden door het gebruik van aantrekkelijke boekenreeksen zoals 'Geronimo Stilton' waarin leuke tekeningen en weinig tekst gebruikt worden. Ook de leerkracht speelt hierbij een belangrijke rol, de leerkracht is namelijk een lezend rolmodel en heeft dus een belangrijke voorbeeldfunctie op het vlak van lezen voor de leerlingen. (Centrum voor Onderwijseffectiviteit en -evaluatie, 2017)

3.2.3.4 De leesomgeving

Volgens Van Tilburg (2020) is een stimulerende leesomgeving een cruciaal punt doorheen de leesontwikkeling van jongeren en kinderen. Door een goede leesomgeving worden kinderen uitgenodigd om te lezen, maar ook om te blijven lezen.

Een toegankelijke, zichtbare leesplek is een onmisbaar gegeven in het verhogen van het leesplezier. Door het creëren van een rustige, aparte plek waar de kinderen kunnen lezen krijgen de kinderen het signaal dat lezen een rustmoment is. De aankleding van de leeshoek is belangrijk: affiches van bekende personages, een bord met boekentips of citaten, foto's van lezende kinderen, affiches van leescampagnes...

In de boekenhoek is het belangrijk dat boeken een centrale plaats krijgen. Doordat er fysieke boeken aanwezig zijn in de klas, krijgen boeken een plek in de leefwereld van de kinderen. De boeken in de klas zullen ervoor zorgen dat kinderen sneller naar een boek grijpen om erin te lezen of in te bladeren. Bij het opstellen van de klasbibliotheek is het belangrijk dat er gekozen wordt voor een divers aanbod. Ieder kind moet meerdere boeken vinden die aansluiten bij de voorkeuren en interesses (avontuur, geschiedenis of sport, maar ook met of zonder illustraties, dik of dun...). De verhalen mogen uitdagend zijn, hiermee wordt bedoeld een beetje complex met een rijke woordenschat. Hierbij is het wel belangrijk dat de boeken niet te moeilijk zijn, want hierdoor kunnen de leerlingen het plezier in het lezen verliezen. De boeken die te vinden zijn in de klas moeten zorgen voor herkenning (van de eigen culturele identiteit) als erkenning (het inleven in de ander). Tot slot is het belangrijk dat kinderen steeds zelf mogen kiezen welk boek ze willen lezen. (Van Tilburg, 2020)

3.2.3.5 Praten over boeken en lezen

Volgens Aidan Chambers (2012), auteur van jeugdboeken en boeken over jeugdliteratuur, zorgt praten over boeken voor het verhogen van de leesmotivatie. Hierbij is het belangrijk dat de leesbeleving van de leerlingen centraal staat. Lezen wordt ervaren als ontspannend, interessant en leuk als de verwerking van wat je gelezen hebt ook de ruimte krijgt die ervoor nodig is. Door te praten over leeservaringen krijgen leerlingen de kans om de inhoud van het verhaal, het gedicht of de tekst te verwerken en krijgen ze de kans om er betekenis aan te geven. Doordat dezelfde teksten vaak verschillend geïnterpreteerd en beleefd worden, maakt dat het praten over teksten zo boeiend.

Door te praten over boeken leren leerlingen andere boeken kennen. Ze worden geprikkeld om andere gedichten of verhalen te lezen, die ze niet kennen of zelf niet zouden kiezen. Tijdens deze gesprekken krijgen ze inzicht in zichzelf als lezer en de manier waarop ze lezen en kunnen ze opnieuw op ideeën gebracht worden. Praten over boeken zorgt voor het ontwikkelen van een eigen smaak. Leerlingen komen erachter wat hun leesvoorkeuren zijn en dit helpt hen dan bij het vinden van geschikte boeken.

Ook draagt dit bij aan de taalontwikkeling. De leerlingen leren naar elkaar te luisteren, gedachten onder gepaste woorden te brengen en te reageren op argumenten van klasgenoten. De leerlingen worden zich bewust van de verschillen. Ze ervaren dat er over verschillende zaken gepraat kan worden naar aanleiding van eenzelfde tekst/gedicht en merken op dat er verschillende lees- en luisterhoudingen mogelijk zijn.

Zoals hierboven vermeld kan het praten over boeken en lezen voor verschillende doelen gebruikt worden. Het is belangrijk om hier als leerkracht bewust van te zijn. Door het regelmatig praten over boeken/teksten/gedichten ontstaat er een klas met een echte leescultuur. (Chambers, 2012)

‘De vertel-eens-aanpak’ is een manier om met leerlingen op een inspirerende manier over boeken te spreken. Tijdens ‘de vertel-eens-aanpak’ wordt er een intensief groepsgesprek gevoerd over een tekst of een boek. Om het onderwerp van het gesprek te bepalen kunnen er verschillende vragen in een bepaald patroon besproken worden. Met deze vragen wordt de nadruk gelegd op wat de beleving is van de verschillende individuen bij het verhaal. In onderstaande tabel worden de verschillende onderdelen en de bijhorende vragen weergegeven.

Onderdeel	Vraag
Leuk	Wat vond je leuk, mooi of goed aan dit boek?
Niet leuk	Wat vond je niet leuk (mooi of goed)?
Moeilijk	Wat vond je moeilijk of onduidelijk?
Patronen	Zag je een patroon of bepaalde verbanden?

De antwoorden van de leerlingen worden schematisch weergegeven op het bord. Nadat alle antwoorden weergegeven zijn kunnen de leerlingen verbanden leggen tussen de verschillende antwoorden. In de lijsten wordt er gezocht naar antwoorden die in verschillende kolommen voorkomen en hetzelfde bedoelen. Deze woorden worden met elkaar verbonden. Wanneer alle lijnen getrokken zijn, wordt er gekeken welke woorden het vaakst voorkomen, deze worden gebruikt voor de start van het gesprek. Door op deze manier de opstart van het gesprek te kiezen, laten we zien dat alle suggesties waardevol zijn en dat niemand wordt voorgetrokken. Het onderwerp is tot stand gekomen door de samenwerking met alle leerlingen. (Chambers, 2012)

Ook ontwikkelde Aidan Chambers (2012) een raamwerk met drie soorten vragen. Dit raamwerk kunnen leerkrachten tijdens een literair gesprek gebruiken. Het is niet de bedoeling dat leerkrachten het raamwerk gebruiken als vragenlijst die onder de neus van leerlingen geduwd wordt. Het raamwerk kan gebruikt worden als ondersteuning voor de leerkracht tijdens een gesprek. De vragen moeten niet in een bepaalde volgorde gesteld worden en ook niet alle vragen moeten aan bod komen, het dient eerder als een leidraad. In de tabel worden de drie

soorten vragen gegeven die een leerkracht kan gebruiken tijdens een gesprek over boeken. Ook worden er hiervan enkele voorbeelden gegeven. (Chambers, 2012)

Soorten vragen	Voorbeelden
Basisvragen	<ul style="list-style-type: none"> - Wat vond je leuk, mooi of goed aan dit boek? - Wat vond je niet leuk? - Wat was er moeilijk of onduidelijk? - Zag je bepaalde patronen of verbanden?
Algemene vragen	<ul style="list-style-type: none"> - Toen je het boek voor het eerst zag en je nog niets had gelezen, wat dacht je toen dat het voor boek was? - Ken je andere boeken die hierop lijken? - Had je dit boek al eens gelezen? Zo ja, was het deze keer anders? - Zijn je tijdens het lezen, of als je er nu over nadenkt, woorden opgevallen of zinnen die je mooi vond? Of lelijk? - Als de schrijver je zou vragen wat er anders of beter zou kunnen, wat zou je dan zeggen? - Was er iets in dit boek dat je zelf wel eens hebt meegemaakt? - Zag je, tijdens het lezen, het verhaal voor je ogen gebeuren? - Hoeveel verschillende verhalen zitten er in dit verhaal? Is dit een boek om vlug te lezen of juist langzaam? Heb je het achter elkaar uitgelezen of in kleine stukjes? - Wat ga je je vriendjes over dit boek vertellen? - We hebben naar elkaar geluisterd en van alles en nog wat over het boek gehoord. Heb je je verbaasd over wat iemand zei? - We hebben intussen al veel over het boek gezegd. Als je er nog eens over nadenkt, wat vind je er dan het belangrijkste aan? - Weet iemand iets over de schrijver? Of waarom het verhaal geschreven is? Wanneer en waar? Wie zou dat willen weten?
Speciale vragen	<ul style="list-style-type: none"> - Hoe lang duurt het verhaal? - Zijn er dingen in het verhaal die lang duren maar die heel vlug of in een paar woorden worden verteld? En dingen die heel vlug voorbij zijn, maar die uitgebreid beschreven worden? - Waar speelt het verhaal? - Welke verhaalfiguur boeide jou het meest? - Was er iemand over wie niks werd gezegd, maar die toch belangrijk is voor het verhaal? - Wie vertelt het verhaal? Weten we dat? En hoe weten we dat? - Beschouw jezelf even als een toeschouwer. Door wiens ogen heb je het verhaal dan gevolgd? Keek je vanuit één verhaalfiguur of vanuit verschillende figuren in het verhaal? - Werd ergens duidelijk wat de figuren in het verhaal dachten of voelden? Of werd het verhaal aldoor van buitenaf verteld, werden de karakters gevolgd zonder dat je te weten komt wat zij denken of voelen?

3.2.3.6 Tijd om te lezen

Door momenten in te roosteren waar leerlingen vrij mogen lezen of de leerkracht voorleest zorg je ervoor dat leesplezier een vaste plek krijgt in de klas. Tijdens deze momenten kan de leerkracht meelesen met de leerlingen, dit geeft de leerlingen het signaal dat lezen belangrijk is. Belangrijk is dat het vrij lezen gedurende een lange periode ingeroosterd wordt in het lesrooster, dit doordat het onderzoek van Stichting Lezen Nederland bewezen heeft dat dit zorgt voor een bredere woordenschat en hoger tekstbegrip.

Chambers (2013), auteur van jeugdboeken en boeken over jeugdliteratuur, beschrijft 'tijd krijgen om te lezen' als één van de drie belangrijkste kenmerken om aan een gezonde leesomgeving te bouwen. Het is belangrijk dat kinderen op school voldoende tijd krijgen om zelfstandig te lezen. Ook Chambers vindt het belangrijk om leesmomenten op vaste tijden in te plannen omdat de kinderen hierdoor een hogere motivatie krijgen om te lezen. Volgens hem is het niet alleen belangrijk om op school tijd te krijgen om te lezen, maar ook thuis moeten ze hiervoor tijd krijgen en gestimuleerd worden om te lezen. (Chambers, 2013)

3.2.3.7 De leerkracht

De leerkracht moet fungeren als rolmodel. De volgende zaken worden van de leerkrachten verwacht wanneer het gaat over het begeleiden van het vrij lezen.

- Het houden van korte boekenpresentaties,
- Vertellen over eigen (positieve) leeservaringen,
- Het helpen van kinderen met het (leren) kiezen,
- Praten over boeken met kinderen,
- Veel voorlezen,
- Leesactiviteiten koppelen aan schrijfactiviteiten,
- Bijhouden hoeveel kinderen lezen.

Applegate en Applegate (2011) verwoorden dat het belangrijk is dat de leerkrachten zelf gemotiveerd zijn want zij dragen dit enthousiasme over op hun leerlingen. Het is belangrijk dat leerkrachten zowel een rolmodel zijn als een lezer om de betrokkenheid van de leerlingen te stimuleren. (Applegate & Applegate, 2011)

Boeken hebben niet enkel een didactische, maar ook een literaire waarde. Het doel van leesbevordering is niet enkel het leesplezier van de kinderen te verhogen, maar ook zorgen dat de literaire competenties van de leerlingen bevorderd worden. Hiervoor moet de leerkracht onderstaande competenties bezitten.

- Wegwijs raken in het aanbod boeken,
- Inzicht hebben in verhalen en teksten,
- Boeken op hun waarde kunnen beoordelen.

(Canon Cultuurcel & Stichting Lezen, 2003)

Voor het beoordelen van boeken op basis van hun literaire kwaliteit kunnen de volgende argumenten aangehaald worden:

- Realistische argumenten,
- Emotivistische argumenten,
- Morele argumenten,
- Structurele argumenten,
- Vernieuwingsargumenten.

Als eerste wordt er gekeken naar het realisme van een boek. Boeken waarin een slecht beeld van de werkelijkheid gegeven wordt, worden vaak ingeschat als minder goede boeken. Deze boeken geven vaak een zwart-witbeeld: verhalen die altijd goed aflopen, slechteriken die enkel slecht zijn... Als tweede wordt er gekeken of het boek iemand 'raakt'. Dit argument is dus eerder gevoelsmatig. Als derde wordt de moraal van een verhaal beoordeeld. Hierbij is het belangrijk dat de waarden en normen zorgen voor discussie, waarop zelf geen antwoord gegeven wordt. Ook de structuur is belangrijk wanneer er gekeken wordt naar de literaire kwaliteit van een boek. De schrijver moet spelen met de structuur en zorgen dat dit een functie heeft en begrepen wordt door de lezer. Tot slot kunnen boeken geprezen worden doordat ze origineel zijn. Een boek kan bijvoorbeeld als origineel worden ervaren wanneer het thema in het boek nog niet vaak gebruikt is of wanneer een bekend thema op een volledig nieuwe manier beschreven wordt. (Canon Cultuurcel; Stichting Lezen, 2003)

3.2.3.8 Gebruik van leesvormen

Om leerlingen te motiveren op het gebied van lezen is het belangrijk dat er gebruik wordt gemaakt van verschillende leesvormen. (Remembertolaugh, 2021) Hieronder worden enkele leesvormen opgesomd en toegelicht die nog vaak gebruikt worden.

Leesvorm	Korte toelichting
Niveaulezen (AVI-lezen)	AVI is de afkorting van Analyse van Individualiseringsvormen. Het AVI-systeem meet de technische leesvaardigheid van kinderen.
Tutorlezen	Een leerling van een hogere klas helpt een leerling van een lagere klas.
Begeleid hardop lezen	De leerling leest voor aan bijvoorbeeld een leerkracht.
Klassikaal lezen	Om de beurt, klassikaal, een stukje hardop voorlezen.
Vrij lezen	De leerlingen lezen zelfstandig een (zelfgekozen) boek.
Simultaan lezen = koorlezen	De leerkracht leest samen met de leerlingen hardop in een tempo dat aangepast is zodat de leerlingen kunnen meelesen.
Theaterlezen	Een groepje leerlingen leest de tekst van een toneelstuk voor. Hierbij wordt er gebruik gemaakt van expressie.
Ralfi lezen & connect lezen	Ralfi lezen & connect lezen zijn interventieprogramma's voor kinderen die de spellende leeshandeling beheersen maar toch traag blijven lezen en bij leerlingen waar het AVI-niveau blijft stilstaan.

Niveaulezen (AVI-lezen)

AVI is de afkorting van Analyse Van Individualiseringsvormen. Hiermee ontstond de mogelijkheid om de moeilijkheidsgraad van een tekst te bepalen. Dit werd gedaan aan de hand van de lengte van woorden en zinnen in een tekst. Op deze manier werden teksten ingedeeld in negen AVI-niveaus. Aan de hand van een toets werd er nagegaan welk AVI-niveau een leerling aankan. Aan de hand van dit systeem werden de leerlingen ingedeeld in homogene groepen om teksten van één niveau hoger dan het niveau dat zij beheersen in te oefenen. Het niveaulezen werd vaak begeleid door ouders. Door de indeling in kleine homogene groepjes krijgen de leerlingen veel gelegenheid om te oefenen en was het verschil in leesvaardigheid tussen vlotte en zwakke lezers minder opvallend.

Aan het niveaulezen zijn ook enkele nadelen verbonden. Zoals hierboven vermeld wordt de begeleiding vaak door ouders gedaan waardoor vooral zwakke lezers vaak zeer weinig didactische aanwijzingen krijgen wanneer ze bijvoorbeeld een fout lezen. Ook wordt bij het niveaulezen de nadruk vaak gelegd op wat er misloopt doordat de andere lezers bij een foutje op de tafel mogen tikken zodat de lezer zich hiervan bewust is. Tot slot zijn de boekjes die gebruikt worden voor het niveaulezen vaak zeer onaantrekkelijk en wordt er geen rekening gehouden met de interesses van de leerlingen. Leerlingen die lang in eenzelfde leesniveau blijven, moeten vaak dezelfde boekjes lezen waardoor ze gedemotiveerd worden. (Kemmeren, 2010)

Tutorlezen

Tutorlezen of Peer-assisted (VLOR, 2019) is een vorm waarbij er een lerende interactie plaatsvindt tussen een tutor en een tutee. De bedoeling hiervan is om de leesvaardigheid van de zwakke lezer te verbeteren. De goede lezer (de tutor) leest met de zwakkere lezer (de tutee), dit gebeurt in een één-op-één situatie. De tutor kan een leerling zijn uit een hoger leerjaar die een leerling uit een lager leerjaar begeleidt, maar het kan ook gaan om een betere lezer die een zwakkere lezer uit hetzelfde leerjaar begeleidt. Hierbij is het wel belangrijk dat de tutor twee AVI-niveaus hoger leest dan de leerling die ze moet begeleiden. (Mijs, Egbertsen, Oude Kamphuis & Vernooij, 2015)

Aan het tutorlezen zijn vele voordelen verbonden voor zowel de tutee als de tutor. De voordelen voor de tutee zijn de volgende: grote hoeveelheid tijd om actief hardop te lezen op eigen niveau, het onmiddellijk verkrijgen van feedback, het verhogen van de cognitieve kennis rond lezen en leesstrategieën. Ook heeft het tutorlezen effect op motivationele aspecten voor de tutee zoals hoge betrokkenheid en een stijgend gevoel van zelfvertrouwen en eigenwaarde. Zoals hiervoor vermeld heeft de tutee zeer veel voordelen, maar ook voor de tutor zijn er meerdere voordelen. Zo wordt de tutor uitgedaagd om op een hoger niveau te werken zodat hij de tutee kan helpen en bijsturen. Doordat de tutor in eigen woorden steeds iets uitlegt, leert hij onmiddellijk bij want "iets in eigen woorden kunnen uitleggen aan anderen is de beste manier om te lezen". Ook zal er een stijgend gevoel van academische bekwaamheid en eigenwaarde waargenomen worden. (Grammens, 2013)

Begeleid hardop lezen

Bij de leesvorm begeleid hardop lezen leest de leerling hardop een tekst voor. De begeleider luistert, grijpt in indien nodig en bemoedigt. Deze vorm biedt de leerlingen de gelegenheid om het lezen zelfstandig te oefenen. Tijdens de sessie worden er verschillende werkvormen gebruikt zodat de leerling steeds actief betrokken blijft. De verschillende werkvormen die gebruikt kunnen worden zijn: koorlezen, om de beurt lezen, voorlezen aan de begeleider en de rollen omkeren. Wanneer de rollen omgekeerd worden leest de begeleider een stukje voor en de leerling leest mee. De begeleider maakt enkele foutjes die de leerling moet proberen te ontdekken. Wanneer de begeleider klaar is met voorlezen, moet de leerling verklaren welke foutjes ze gehoord heeft.

Bij deze leesvorm kan er gebruikgemaakt worden van twee varianten: verder lezen en opnieuw lezen. Bij de variant verder lezen worden er door de leerling steeds nieuwe teksten gelezen. Bij de variant opnieuw lezen wordt dezelfde tekst enkele keren door de leerling geoefend. De tekst wordt zolang ingeoeffend als nodig is om de tekst in een passend tempo en zonder fouten voor te lezen. (Oostdam, Blok & Boendermaker, 2012)

Begeleid hardop lezen kan gecombineerd worden met dialogic reading. Tijdens deze werkvorm gaat de leerkracht in gesprek met leerling(en) over het verhaal dat op dat moment samen hardop (voor)gelezen wordt. De mondelinge vaardigheden worden gestimuleerd, de inhoud wordt toegelicht, de leerlingen leren narratieve structuren en verhaalelementen kennen en de woordenschat wordt opgebouwd. (VLOR, 2019)

Klassikaal lezen

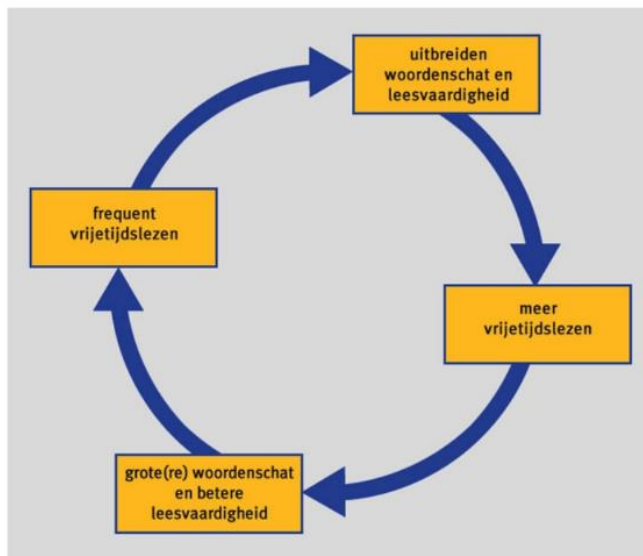
Klassikaal lezen is een leesvorm die al zeer lang toegepast wordt in het basisonderwijs. Alle leerlingen lezen dezelfde tekst of hetzelfde boek. Vaak moeten de leerlingen om de beurt onvoorbereid een stukje tekst hardop lezen. Deze vorm van lezen heeft vooral nadelen. Het leerrendement is zeer laag doordat er maar een beperkt aantal leerlingen aan het oefenen is. Leerlingen waarbij het verklanken moeizaam verloopt, raken vaak gefrustreerd waardoor ze alleen maar meer gaan hakkelen. Hierdoor hebben ze vaak geen idee waarover het boek gaat. Goede lezers zijn nieuwsgierig naar het verdere verloop van het boek waardoor ze al gaan doorbladeren en niet meer aan het luisteren zijn naar de persoon die aan het voorlezen is. Wanneer de goede lezers na een tijdje het volledige verhaal al gelezen hebben zitten ze zich de overige tijd te vervelen. Doordat alle lezers dezelfde tekst of hetzelfde boek voor zich hebben, wordt er geen rekening gehouden met de niveaunderschillen van de leerlingen. (Huizenga, 2016)

Vrij lezen

Vrij lezen is een vorm waarbij de hele klasgroep op een vast ingeroosterd moment in stilte leest in een zelfgekozen boek, krant, stripverhaal of tijdschrift. Hierbij is het belangrijk dat er een veelzijdig en ruim aanbod is waaruit ze kunnen kiezen. Vrij lezen is het effectiefst wanneer het structureel ingevoerd is en het een lange periode gedaan wordt. (stichting lezen, 2013)

Deze didactische aanpak wordt door steeds meer scholen in Vlaanderen toegepast aan de hand van Kwartiermakers of LIST.

Een meta-analyse van 99 internationale studies toont het bewijs voor de positieve spiraal. De positieve spiraal draait tussen de leesvaardigheid en het leesgedrag. Wanneer leerlingen vaker fictieboeken lezen, merken ze dat de leesvaardigheid stijgt. Het gevolg hiervan is dat ze zelfverzekerder worden over hun leescompetentie, hierdoor gaan ze dan weer vaker lezen in hun vrije tijd. Doordat ze vaker lezen neemt hun woordenschat en tekstbegrip toe, waardoor het leesgedrag weer groeit. (zie figuur 7) De woordenschat van de jongere lagerschoolkinderen hangt voor 13% samen met het lezen van boeken, bij de oudere lagerschoolkinderen is dit zelfs 19%. (Leesmonitor, 2021)

Figuur 7: positieve spiraal leesgedrag en leesvaardigheid (Leesmonitor, 2021)

Leerlingen die vaker een boek lezen in hun vrije tijd, halen hogere scores op het Cito-toetsonderdeel taal. Ook behalen ze een beter resultaat op de Cito-toetsen voor het onderdeel studievoorbereiding, wereldoriëntatie en wiskunde. (stichting lezen, 2013)

Enkele aandachtspunten voor de leerkracht tijdens het vrij lezen:

- Meelezen met de leerlingen,
- Iedere dag vrij lezen,
- Leerlingen helpen bij het ontdekken van hun interesse en leesniveau,
- Praten over boeken in de klas,
- Leerlingen kennis laten maken met het digitaal zoeken,
- Werken met een leeslogboek,
- Regelmatig boeken laten zien aan leerlingen,
- Vorderingen van de leerlingen opvolgen.

(Stichting lezen, 2013)

Simultaan lezen

Simultaan lezen of koorlezen is een vorm waarbij de leerling en de leerkracht gelijk een tekst hardop lezen. De leerkracht houdt een tempo aan zodat de leerling actief mee kan lezen. De leerling wordt dus eigenlijk op sleeptouw genomen door de leerkracht. Bij deze vorm is het belangrijk dat er het juiste tempo aangehouden wordt zodat de leerling actief kan meelezen, anders is er geen sprake van oefening.

Deze vorm wordt vaak gebruikt bij zwakke lezers zodat faalangst tijdens het lezen voorkomen kan worden en ze onmiddellijk feedback krijgen tijdens het lezen. (Kemmeren, 2010)

Theaterlezen

Bij theaterlezen, ook wel toneellezen genoemd, nemen enkele lezers een rol van een personage op zich en lezen deze tekst hardop voor. De lezers lezen de tekst van een toneelstuk voor de klas. De tekst hebben ze van tevoren inge oefend, maar ze lezen de tekst wel voor en zeggen deze niet op uit het hoofd. De leerlingen acteren niet maar lezen de tekst wel expressief voor met de daarbij horende mimiek en intonatie. De leerlingen worden gestimuleerd tot herhaald lezen en het lezen wordt functioneel ingezet. (Huizenga, 2016)

Deze vorm van lezen zorgt voor een stijging van het leesplezier en het leren lezen met intonatie. (CANON Cultuurcel, 2020)

RALFI-lezen

RALFI-lezen is een interventieprogramma voor leerlingen die zeer lang op hetzelfde niveau blijven hangen maar de spellende leeshandeling beheersen. De afkorting staat voor repeated (herhaald lezen), assisted (ondersteuning bieden), level (de moeilijkheidsgraad), feedback (feedback geven), interaction (enthousiast reageren op de inhoud) en instruction (voorlezen en voorzeggen). Door het regelmatig lezen en het krijgen van positieve feedback, maken ze vorderingen. (Leraar24, 2019)

Tijdens RALFI-lezen leest een groepje leerlingen 4 tot 5 keer met de leerkracht een relatief moeilijke tekst. De teksten die gelezen worden sluiten bij de leefwereld van de leerlingen aan. Het niveau mag maximum drie niveaus boven de leerlingen hun niveau liggen. De tekst wordt tot 5 keer per week gelezen, hierdoor moet een RALFI-tekst aan de volgende eisen voldoen:

- Informatief en niet verhalend,
- Ongeveer 300 woorden,
- Onderwerp is zeer belangrijk.

(CANON Cultuurcel, 2021)

Connect lezen

Connect lezen is net zoals RAFLI-lezen een interventieprogramma voor leerlingen die moeite hebben met de elementaire leeshandeling. Connect lezen heeft een vaste werkwijze en duurt ongeveer 20 minuten. Er zijn drie mogelijke programma's:

- Connect klanken en letters,
- Connect woordherkenning,
- Connect vloeiend lezen.

Het eerste programma is Connect klanken en letters. Elke sessie staat er één letter centraal. De centrale letter wordt op allerlei manieren aangeboden, geïsoleerd en in woorden en vanuit allerlei zintuigen. De volledige week wordt er gewerkt rond een andere letter. Elke sessie bestaat uit zes fasen:

- Fase 1: letter leren met een letterrijmpje,
- Fase 2: letter oefenen met de stoplichtletter, d.i. een letter waarin de kleuren van een stoplicht staan. Ze beginnen bij groen, gaan naar oranje en eindigen bij rood.
- Fase 3: woorden schrijven,
- Fase 4: woorden lezen,
- Fase 5: tekst lezen,
- Fase 6; letterspel. Bijvoorbeeld leesbingo.

Het tweede programma is Connect woordherkenning. Dit programma wordt gebruikt voor de leerlingen die bijna alle letters goed benoemen, maar moeite hebben met het omzetten van de letters in een woord. Het is gericht op de verbetering van het lezen van tweelettergrepige woorden, medeklinkerclusters en meerlettergrepige woorden. Ook deze sessie bestaat uit zes fases:

- Fase 1: voorlezen,
- Fase 2: woorden schrijven,
- Fase 3: woorden lezen,
- Fase 4: koorlezen,
- Fase 5: leeslotto,
- Fase 6: duo lezen.

Het laatste programma is Connect vloeiend lezen. Dit programma is bedoeld voor de leerlingen die problemen hebben met het vlot lezen. Bij dit programma maken we gebruik van herhaald lezen. Gedurende één sessie wordt de tekst herhaaldelijk gelezen. Door gebruik te maken van herhaald lezen, wordt faalangst en het maken van fouten vermeden. Ook helpt het bij het vlot lezen en de directe woordherkenning. Een sessie bestaat uit de volgende zes fases:

- Fase 1: oriëntatie op het verhaal,
- Fase 2: voorlezen,
- Fase 3: koorlezen,
- Fase 4: woorden kiezen en schrijven,
- Fase 5: duolezen,
- Fase 6: fluisterlezen.

(Leraar24, 2020)

Praktijkgids 'Sleutels voor effectief begrijpend lezen'

In de praktijkgids 'Sleutels voor effectief begrijpend lezen' opgesteld door de Vlaamse Onderwijsraad worden er nog meer didactische aanpakken besproken. Enkele hiervan zijn de volgende: close reading, collaborative strategie reading, concept oriented reading instruction, dialogic reading, directed reading thinking activity, een boek voor twee, kwartiermakers, LIST, nieuwsbegrip... (VLOR, 2019)

3.2.4 Conclusie

Uit het internationaal PIRLS-onderzoek (2016) blijkt dat er een verband is tussen de leesvaardigheid en het leesplezier. Een leerling die graag leest, zal een betere taalvaardigheid ontwikkelen. Leesvaardigheid is geschreven informatie gebruiken voor het verwezenlijken van doelen, het ontwikkelen van mogelijkheden en kennis en om te kunnen functioneren in de maatschappij.

Aan de hand van deze bevinding weten we dus dat we de leesvaardigheid van leerlingen kunnen verbeteren aan de hand van het leesplezier. Om het leesplezier van de leerlingen te bevorderen, en op deze manier dus ook de leesvaardigheid, zijn er allerlei mogelijkheden. Als eerste gaf het Centrum voor Onderwijseffectiviteit en -evaluatie in het Rapport PIRLS 2016 enkele aanbevelingen. Eén hiervan is de vakdidactische competenties van leraren versterken. Ze geven dit advies nadat uit onderzoek blijkt dat 35% van de Vlaamse leerkrachten de voorbije jaren geen enkele nascholing heeft gevolgd rond begrijpend lezen. Dit is een heel hoog cijfer in vergelijking met de internationale cijfers.

Ook worden er in de literatuur tal van mogelijkheden gegeven om het plezier in lezen te bevorderen. Zo geeft Van Tilburg aan dat een stimulerende leesomgeving een cruciaal punt is doorheen de leesontwikkeling van jongeren. Door een rustige, aparte plek te creëren krijgen kinderen het signaal dat lezen een rustmoment is. Niet alleen de leesomgeving is belangrijk maar er moet ook gezorgd worden dat kinderen tijd krijgen om te lezen. Chambers beschrijft dit als één van de drie belangrijkste elementen om aan een gezonde leesomgeving te bouwen. Ook het gebruik van verschillende leesvormen kan ingezet worden om leerlingen te motiveren op het gebied van lezen. Hierbij is het belangrijk dat er gekeken wordt naar welke leesvorm er het best toegepast kan worden aangezien enkele leesvormen meer nadelen dan voordelen hebben.

3.3 Deelvraag 3: Op welke manier werken de leerkrachten van basisschool De Dommelbrug nu aan het leesplezier en de leesvaardigheid van de leerlingen?

Het doel van dit onderzoek is de leesvaardigheid van de leerlingen op basisschool De Dommelbrug te verbeteren aan de hand van het leesplezier. Om hiermee aan de slag te gaan is het belangrijk dat de beginsituatie in kaart gebracht wordt. Hiervoor heb ik een enquête opgesteld met 18 vragen voor de leerkrachten lager onderwijs van basisschool De Dommelbrug. De enquête is door bijna alle leerkrachten van alle leerjaren ingevuld.

Uit de enquête blijkt dat alle leerkrachten het belangrijk vinden om aan leesbevordering te werken. Enerzijds omdat lezen belangrijk is voor zeer veel aspecten aangezien het vakoverschrijdend gebruikt wordt. Lezen is niet alleen belangrijk tijdens het vak Nederlands maar het begrijpend lezen is bijvoorbeeld ook van groot belang bij vakken zoals mens & maatschappij, rekenen (bijvoorbeeld rekenverhalen), wetenschappen & techniek... Anderzijds vinden ze lezen ook belangrijk omdat ze merken dat het technisch en begrijpend lezen achteruitgaat bij de leerlingen.

Over het algemeen wordt er in alle klassen gewerkt aan de leesvaardigheid van de leerlingen aan de hand van leesbevorderende activiteiten zoals enkele keren per week Kwartierlezen, lezen met leesmoeders, inrichten van een klasbib, voorlezen... Uit de enquête blijkt dat deze acties positieve effecten hebben, maar niet voldoende zijn om het leesplezier bij alle leerlingen te stimuleren. Na het eerste leerjaar spreken de leerlingen nog amper over boeken en beginnen steeds meer leerlingen minder graag te lezen, dit zijn vooral de zwakkere lezers.

4 Ontwerpen

4.1 Omschrijving ontwerp

Uit de enquête die ingevuld is door de leerkrachten van basisschool De Dommelbrug en een gesprek met de directie is gebleken dat er nood is aan een houvast om te werken aan het leesplezier van de leerlingen. Na de literatuurstudie kon ik concluderen dat het belangrijk is dat er structureel gewerkt wordt rond het leesplezier en dat het volledige team achter het leesbeleid staat.

Op deze manier ben ik tot het ontwerp gekomen om een leidraad te ontwikkelen die de leerkrachten van basisschool De Dommelbrug kunnen gebruiken om een leesbeleid op te stellen. In de leidraad wordt stap voor stap uitgelegd wat er ondernomen moet worden om een structureel leesbeleid op te stellen dat gedragen wordt door het volledige team. Ook is in elke stap duidelijk wie er betrokken moet worden en welke werkvormen er gebruikt kunnen worden om tot het beste resultaat te komen.

4.2 Ontwerpeisen

Om het ontwerp vorm te geven moet er rekening gehouden worden met de volgende ontwerpeisen:

- Ontwerpeisen die voortkomen uit de literatuur:
 - Het is belangrijk dat het een leesbeleid gedragen wordt door het volledige team. Hierdoor moet er in het ontwerp duidelijk naar verwezen worden. Omdat het onmogelijk is om met iedereen het leesbeleid op te stellen, moet er in het ontwerp duidelijk vermeld worden wie wanneer betrokken moet worden.
 - Het volledige team moet betrokken worden bij het opstellen van het leesbeleid, daarom is het belangrijk dat er voldoende werkvormen en tools aangeboden worden zodat inspraak ook mogelijk is.
 - Het ontwerp moet gebaseerd zijn op het cyclisch proces van 'scannen', 'plannen' en 'uitvoeren', de componenten van een duurzaam leesbeleid en de verschillende onderdelen waaruit een leesbeleid moet bestaan.
 - Integreren van werkvormen die inspiratie kunnen bieden bij het opstellen van concrete acties, doelen...
 - Het document mag geen stappenplan zijn dat scholen gewoon moeten volgen. Scholen moeten de kans krijgen om het document aan te passen aan hun noden/behoefte.
- Ontwerpeisen die voortkomen uit de praktijk:
 - De leidraad moet laagdrempelig zijn zodat de leerkrachten/directie/zorgcoördinatoren er gemakkelijk mee aan de slag kunnen. Dit wil concreet zeggen dat er zeer veel voorbeelden, werkvormen/tools... aangeboden worden.
 - De leidraad moet aantrekkelijk zijn, dit wil zeggen dat de lay-out op een mooie manier vormgegeven wordt en de tekst op een eenvoudige manier weergegeven wordt.
 - De leerkrachten/directie/zorgcoördinatoren moeten op een simpele manier met de leidraad aan de slag kunnen gaan.

4.3 Organisatie en try-out

Het ontwerp is doorgemailed naar mijn stageschool. De directrice en de zorgleerkracht hebben het ontwerp doorgenomen en aanbevelingen genoteerd. De eerste stap, de beginsituatie in kaart brengen, is uitgevoerd in basisschool De Dommelbrug. De beginsituatie is in kaart gebracht aan de hand van een enquête die ik zelf heb opgesteld, deze is terug te vinden in de bijlage en een gesprek met de directrice. De resultaten uit de enquête zijn opgenomen in hoofdstuk 3.3 met de titel 'Op welke manier werken de leerkrachten van basisschool De Dommelbrug nu aan het leesplezier en de leesvaardigheid van de leerlingen?'. Door omstandigheden is de enquête niet door alle leerkrachten even uitgebreid ingevuld, dit is ook een aandachtspunt waar goed op gelet moet worden aangezien een leesbeleid gedragen moet worden door het volledige schoolteam. Het is dan ook belangrijk dat alle leerkrachten hier actief en betrokken in meewerken.

4.4 Aanbevelingen

De directrice en de zorgleerkracht hebben mijn ontwerp uitvoerig bekeken en gaven volgende aanbevelingen om mijn ontwerp te verbeteren.

- Pagina nummering toevoegen.
- Voorbeeld enquête leerkrachten en leerlingen (beginsituatie in kaart brengen) toevoegen.

Na deze aanbevelingen heb ik zelf nog eens kritisch naar mijn werk gekeken. Voor het uitvoeren van de eerste stap van het ontwerp 'de beginsituatie in kaart brengen' had ik een enquête gemaakt en afgenomen. Deze enquête heb ik kritisch bekeken en aangepast in mijn ontwerp zodat deze beter geschikt is voor het gebruik van de eerste stap.

4.5 Het ontwerp

Het ontwikkelde ontwerp is bijgevoegd in bijlage 2.

5 Conclusie/discussie

In deze bachelorproef staat de volgende onderzoeksvraag centraal: Hoe kan basisschool De Dommelbrug een leesbeleid opstellen, zodat ze de leesvaardigheid van haar leerlingen kan bevorderen? De onderzoeksvraag is tot stand gekomen vanuit de behoefte van de directrice en de leerkrachten omdat ze merkten dat het leesplezier bij de leerlingen ontbrak. Ook merkten ze dat, doordat de leerlingen geen plezier meer hadden in het lezen, de leesvaardigheid van de leerlingen erop achteruitging.

Uit het PIRLS-onderzoek (2016) blijkt dat de leesvaardigheid van leerlingen gestimuleerd kan worden aan de hand van het leesplezier. Ook kunnen we uit dit onderzoek concluderen dat er een structureel en planmatig leesbeleid opgesteld moet worden om het leesplezier bij de leerlingen positief te beïnvloeden.

Aan de hand van deze bevindingen was het mijn doel om een leidraad te ontwikkelen zodat mijn stageschool hiermee aan de slag kon om een eigen leesbeleid op te stellen. Aan de hand van dit leesbeleid zouden ze de leesvaardigheid van de leerlingen kunnen bevorderen door middel van het bevorderen van leesplezier.

Op basis van de resultaten uit de eerste deelvraag kan er geconcludeerd worden dat een structureel en planmatig leesbeleid belangrijk is omdat dit effect heeft op de leesbeleving en het leesgedrag van de leerlingen. Bij het opstellen van een leesbeleid wordt er een cyclisch proces doorlopen van 'scannen', 'plannen' en 'uitvoeren'. Een leesbeleid moet ingevuld worden aan de hand van volgende onderdelen:

- De beginsituatie in kaart brengen,
- Visie formuleren,
- Doelen op korte en lange termijn op verschillende niveaus formuleren,
- Acties koppelen aan doelen,
- Acties monitoren en bijsturen.

De stappen van het cyclisch proces en de onderdelen die gebruikt worden om een leesbeleid in te vullen hangen sterk samen met de componenten van een duurzaam leesbeleid: visie, doelen en acties, een krachtige en motiverende leesomgeving, effectieve leesdidactiek doorheen curriculum, breed leesnetwerk en leesmonitoring en feedback. Met deze componenten moet er doorheen het gehele proces rekening gehouden worden.

De drie verschillende elementen hangen met elkaar samen en lopen steeds in elkaar over. In de fase 'plannen' worden de verschillende onderdelen ingevuld: visie formuleren, doelen op korte en lange termijn op verschillende niveaus formuleren en acties koppelen aan doelen. Maar bij het opstellen van deze onderdelen wordt er ook rekening gehouden met een krachtige en motiverende leesomgeving, effectieve leesdidactiek doorheen curriculum en breed leesnetwerk, wat dan weer de componenten van een duurzaam leesbeleid zijn.

Aan de hand van de bevindingen uit de eerste deelvraag zal het ontwerp vormgegeven worden, rekening houdend met de componenten van een duurzaam leesbeleid.

Om mijn tweede deelvraag 'Hoe kan je leesvaardigheid bevorderen?' te beantwoorden werd er een overzicht gegeven van allerlei mogelijkheden om het leesplezier van de leerlingen te bevorderen. Er werd hiervoor gekozen aangezien uit het internationaal PIRLS-onderzoek (2016) blijkt dat er een verband is tussen de leesvaardigheid en het leesplezier van leerlingen. Een leerling die graag leest, zal een betere taalvaardigheid ontwikkelen. Aan de hand van deze bevindingen doet het Centrum voor Onderwijseffectiviteit en -evaluatie in het Rapport PIRLS 2016 enkele aanbevelingen. Eén hiervan is de vakdidactische competenties

van leraren versterken. Ze geven dit advies nadat uit onderzoek blijkt dat 35% van de Vlaamse leerkrachten de voorbije jaren geen enkele nascholing heeft gevolgd rond begrijpend lezen. Dit is een heel hoog cijfer in vergelijking met de internationale cijfers.

Ook worden er in de literatuur tal van mogelijkheden gegeven om het plezier in lezen te bevorderen. Zo geeft Van Tilburg aan dat een stimulerende leesomgeving een cruciaal punt is doorheen de leesontwikkeling van jongeren. Door een rustige, aparte plek te creëren krijgen kinderen het signaal dat lezen een rustmoment is. Niet alleen de leesomgeving is belangrijk maar er moet ook gezorgd worden dat kinderen tijd krijgen om te lezen. Chambers beschrijft dit als één van de drie belangrijkste elementen om aan een gezonde leesomgeving te bouwen. Ook het gebruik van verschillende leesvormen kan ingezet worden om leerlingen te motiveren op het gebied van lezen.

Deze mogelijkheden worden mee opgenomen in het ontwerp zodat de leerkrachten onmiddellijk concrete ideeën krijgen om in de praktijk mee aan de slag te gaan.

Tot slot werd in de laatste deelvraag de beginsituatie in kaart gebracht van basisschool De Dommelbrug. Dit werd gedaan aan de hand van een enquête omdat dit een laagdrempelige manier is en op deze manier de leerkrachten aangemoedigd werden om mee te werken. Op deze manier werd al snel duidelijk dat een struikelblok bij het opstellen van een leesbeleid is dat het volledige team betrokken moet worden en volledig achter het leesbeleid moet staan. Dit is dus zeker een aandachtspunt voor de scholen die aan de slag gaan met mijn ontwerp.

Met de bovenstaande bevindingen, ontwierp ik een leidraad die een school kan gebruiken om een leesbeleid op te stellen. De leidraad is gebaseerd op de verschillende onderdelen die een leesbeleid moeten bevatten. In de leidraad wordt aangegeven wat er tijdens welk onderdeel moet gebeuren, wie er betrokken moet worden, wat de betrokkenen moeten doen... Ook worden er allerlei voorbeelden, tools, werkvormen aangereikt en zaken besproken waaraan ze moeten denken tijdens bepaalde onderdelen. Door het aanbieden van al deze zaken is het een laagdrempelig document waarmee een school onmiddellijk aan de slag kan.

Het product dat ik ontwikkeld heb vormt zeker een meerwaarde voor het werkveld. In de literatuur wordt er zeer vaak verwezen naar een structureel en planmatig leesbeleid dat nodig is om het leesplezier en hierbij horend de leesvaardigheid van leerlingen te bevorderen. Maar hierbij wordt er nooit verwezen naar een hulpmiddel dat gebruikt kan worden om het leesbeleid vorm te geven. Aan de hand van het product dat ik opgesteld heb kan een school inspiratie opdoen om het eigen leesbeleid op te stellen. Het document kan dus aangepast worden aan de noden/behoefte van de school.

Na de verkregen aanbevelingen van de directrice en de zorgcoördinator op mijn product, heb ik enkele aanpassingen doorgevoerd. De school is nog niet effectief aan de slag kunnen gaan met het product omdat ze het opstellen van het leesbeleid volgend schooljaar pas terug gaan opnemen. Hierdoor zou er in een vervolgonderzoek effectief een leesbeleid opgesteld kunnen worden aan de hand van het product. Op deze manier zou er getest kunnen worden of het product in de praktijk ook aan de verwachtingen voldoet.

6 Reflectie

Door het voeren van dit onderzoek en het uitschrijven van mijn bachelorproef ben ik sterk gegroeid op het vlak van onderzoeksvaardigheden. Hierdoor groeide ik ook verder in de rollen die je als leerkracht lager onderwijs moet beheersen. Het doorlopen van de onderzoekscyclus verliep niet altijd even vlot. Enkele onderdelen verliepen zeer snel, andere vergden dan weer wat meer tijd.

Als eerste ben ik gegroeid in de rol 'leerkracht als onderzoeker' gedurende het volledige onderzoeksproces. Het doorlopen van de volledige onderzoekscyclus, is iets wat ik hiervoor nog nooit eerder gedaan had. De eerste fase 'oriënteren' nam in eerste instantie redelijk veel tijd in beslag. De begrippen leesbevordering, leesplezier, leesgedrag, leesvaardigheid... zijn namelijk zeer ruime begrippen in de literatuur. Het was belangrijk om de juiste en relevante informatie te selecteren. De fase 'richten' verliep iets minder vlot doordat mijn onderzoeksdoel nog gewijzigd is in de loop van het onderzoek. Hierdoor moest ook mijn onderzoeksvraag opnieuw geformuleerd worden. Na een overleg met mijn promotor was de nieuwe onderzoeksvraag redelijk snel geformuleerd waardoor ik opnieuw verder kon met het doorlopen van de onderzoekscyclus. Op dit moment werd het voor mij zeer duidelijk dat het onderzoeksproces cyclisch is en dus niet lineair. Met dit inzicht heb ik het volledige proces rekening gehouden door regelmatig eens terug te gaan kijken of alle informatie nog relevant was voor mijn onderzoek. Aangezien ik tijdens de fase 'oriënteren' al voldoende tijd had gestoken in het verzamelen van relevante bronnen verliep de fase 'verzamelen en analyseren' zeer vlot. Na de fase 'verzamelen en analyseren' kon ik starten met mijn ontwerp. De ontwerpfase verliep voor mij zeer vlot, dit kwam omdat ik tijdens de fase 'verzamelen' alle informatie verzameld had die ik nodig had om mijn ontwerp vorm te geven.

Als tweede groeide ik in de rol 'leerkracht als inhoudelijke expert' tijdens het onderzoek. Voor mijn onderzoek was de interesse rond het leesonderwijs er al, maar ik was hier niet heel diep op ingegaan. Door het voeren van dit onderzoek is mijn kennis over het leesonderwijs sterk verbreed zodat ik dit ook op een goede manier kan toepassen in het werkveld. Hopelijk kan ik mijn kennis en enthousiasme overbrengen op toekomstige collega's.

Persoonlijk hoopte ik met dit onderzoek de rol 'teamspeler' nog meer te verbeteren door ook op een andere manier samen te werken met collega's. Jammer genoeg is dit gedurende mijn onderzoek minder aan bod gekomen dan dat ik op voorhand gedacht had. Dit komt omdat mijn onderzoeksdoel na een tijdje een andere wending heeft gekregen doordat het in het begin te ruim was en dit in de praktijk onmogelijk zou worden.

Ik heb zeer veel geleerd uit de inzichten die ik opgedaan heb tijdens het maken van deze bachelorproef. De leeropbrengst die ik hieruit gehaald heb, zal ik zeker meenemen in de eigen onderwijspraktijk. Tijdens mijn uitgroei stage heeft het onderzoek mij gemotiveerd om onmiddellijk hiermee al aan de slag te gaan door het lezen in het eerste leerjaar op een leukere manier aan te bieden door elke dag de nieuwe woordjes op een andere manier aan te brengen. Ook zal ik de inzichten die ik opgedaan heb in mijn carrière als leerkracht toepassen door op de school waar ik terechtkom mijn bevindingen te delen. Indien mogelijk zou ik het in de toekomst ook zien zitten om een leesbeleid op te stellen voor de school waar ik terechtkom.

Bibliografie

- Bequoye, S. (2018, Augustus 1). *Onderzoek pleit voor meer leesplezier op school*. Opgehaald van Iedereenleest: <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/onderzoek/onderzoek-pleit-voor-meer-leesplezier-op-school>
- Bequoye, S. (2018, augustus 7). *Vlaamse leerlingen scoren minder goed op leesprestaties*. Opgehaald van Iedereenleest: <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/onderzoek/vlaamse-leerlingen-scoren-minder-goed-op-leesprestaties>
- Bequoye, S. (2018, augustus 7). *Waarom lezen goed is voor ons*. . Opgehaald van Iedereenleest: <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/onderzoek/waarom-lezen-goed-voor-ons>
- Bequoye, S. (2018, augustus 2). *Wat is leesbevordering?* . Opgehaald van Iedereenleest: <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/wat-leesbevordering>
- Bequoye, S. (2020, Mei 22). *Lezen is goed voor ons welzijn*. Opgehaald van Iedereenleest: <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/onderzoek/lezen-goed-voor-ons-welzijn>
- CANON Cultuurcel . (2020). *Toneellezen*. Opgehaald van Cultuurkuur: <https://www.cultuurkuur.be/inspiratie/toneellezen#:~:text=Bij%20toneellezen%2C%20ook%20wel%20theaterlezen,de%20lezers%20elkaar%20steeds%20afwisselen.>
- CANON Cultuurcel. (2011). *Beste Boekenjuf/meester 2011 - 9 verhalen uit de praktijk* . Opgehaald van CANON Cultuurcel : https://issuu.com/canoncultuurcel/docs/boekenjuf_meester_2011_web
- CANON Cultuurcel. (2021). *Ralfi-lezen*. Opgehaald van Cultuurkuur: <https://www.cultuurkuur.be/inspiratie/ralfi-lezen>
- Canon Cultuurcel; Stichting Lezen. (2003). Leeskracht! Gids voor literaire competentie op school. In *Leeskracht! Gids voor literaire competentie op school* (pp. 74-80). Leuven: Davidsfonds/Infodok.
- Centrum voor Onderwijseffectiviteit en -evaluatie . (2017, december 5). *Het Vlaams lager onderwijs in PIRLS 2016*. Opgehaald van Onderwijs Vlaanderen: <https://www.onderwijs.vlaanderen.be/nl/progress-in-international-reading-literacy-study-pirls>
- Chambers, A. (2012). *Leespraat*. Utrecht: Ef & Ef Media.
- Dhaene, S. (2018, augustus 5). *Waarom onderwijs wél moet kiezen voor leesplezier*. Opgehaald van Iedereenleest : <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/opinie/>
- Dingenen, M. V. (2015, november). *Leesboverdering en activerende werkvormen*. Opgehaald van Fris Onderwijs Nederland: <https://frisonderwijsnederlands.files.wordpress.>
- Hebbrecht, J., & Vansteelandt, I. (2020). Van duurzaam leesbeleid naar sterk leesonderwijs. *Fons*, 6-9.
- Huizenga, H. (2016). *Taal & didactiek aanvankelijk en technisch lezen*. Groningen: Noordhoff Uitgevers bv.
- Iedereen Leest . (2018, november 14). *In zeven stappen naar een leesplezierbeleid op school*. Opgehaald van Iedereen Leest: <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/de-praktijk/zeven-stappen-naar-een-leesplezierbeleid-op-school>
- Kemmeren, C. (2010). Aan de slag met kinderboeken. In C. Kemmeren, *Aan de slag met kinderboeken*. Leidschendam: Biblion Uitgeverij .
- Kuypers, T. (2018, Juli 25). *De vele voordelen van voorlezen*. Opgehaald van Iedereenleest: <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/de-vele-voordelen-van-voorlezen>
- Leemans, L. (2019, december 3). *PISA-onderzoek: 5 belangrijke conclusies*. Opgehaald van Klasse: <https://www.klasse.be/70738/pisa-onderzoek-5-belangrijke-conclusies/>
- Leesmonitor . (2021). *Vrij lezen*. Opgehaald van Leesmonitor: <https://www.leesmonitor.nu/nl/vrij-lezen>

- Leesmonitor. (2020). *Definities leesbevordering*. Opgehaald van Leesmonitor: <https://www.leesmonitor.nu/nl/definities>
- Leraar24. (2019, Maart 26). *RALFI helpt zwakke lezers naar hoger niveau*. Opgehaald van Leraar24: <https://www.leraar24.nl/69493/ralfi-helpt-zwakke-lezers-naar-hoger-niveau/>
- Leraar24. (2020, Februari 13). *Technisch lezen in groep 3-4 verbeteren met Connect Lezen*. Opgehaald van Leraar24: <https://www.leraar24.nl/419345/technisch-lezen-in-groep-3-4-verbeteren-met-connect-lezen/>
- Mijs, D., Egbertsen, T., Kampenhuis, O., Kitty, & Vernooy, K. (2015). *Peer tutoring: een effectieve methodiek om de leesresultaten en de leesmotivatie te verbeteren*. Hengelo: Expertis onderwijsadviseurs.
- Nielen, T., & Bus, A. (2015, april 8). *Bibliotheek op school onder de loep*. Opgehaald van JSW: https://www.jsw.nl/wp-content/uploads/Archief/Artikelen/2015/99-08%20April%202015/99_08%20Nielen-Bus_Leesmotivatie.pdf
- Oostdam, R., Blok, H., & Boendermaker, C. (2012). Zwakke lezers effectief helpen met begeleid hardop lezen. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, pp. 574-583.
- Statistiek Vlaanderen. (2018). *PISA-scores*. Opgehaald van Statistiek Vlaanderen: <https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/pisa-scores>
- Stichting Lezen. (2013). *Vrij lezen op de basisschool*. Opgehaald van Stichting Lezen: https://www.lezen.nl/sites/default/files/kwestievanlezen1_def.pdf
- Stichting lezen. (2020). *Waarom doet lezen ertoe?*. Opgehaald van Lezen.nl: <https://www.lezen.nl/nl/waarom-doe-lezen-er-toe>
- Tilburg, S. V. (2018, september 12). *Wat maakt een goed leesplezierbeleid op school?*. Opgehaald van Iedereenleest: <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/wat-maakt-een-goed-leesplezierbeleid-op-school>
- Tomensen, M., Duerings, J., & A, V. d. (2009). *Samenwerken aan taalbeleid: in tien stappen naar een taalbeleidsplan*. Opgehaald van Lezen in het vmbo: <https://www.lezeninhetvmbo.nl/sites/default/files/2019-08/Handreiking%20voor%20het%20opstellen%20en%20uitvoeren%20van%20een%20taal%20en%20leesbeleidsplan.pdf>
- Van den Branden, K. (2020, februari 11). *Hoe kinderen op school verleiden tot actief en graag lezen?* Opgehaald van Iedereenleest: <https://www.iedereenleest.be/sites/default/files/2020-02/Presentatie%202B%20-%20over%20werken%20aan%20een%20schoolbrede%20visie%20en%20beleid%20rond%20lezen.pdf>
- Van den Branden, K., & Bogaert, N. (2011). *Handboek taalbeleid secundair onderwijs*. Leuven: Acco Uitgeverij.
- Van Tilburg, S. (2018, november 14). *In zeven stappen naar een leesplezierbeleid op school*. Opgehaald van Iedereenleest: <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/de-praktijk/zeven-stappen-naar-een-leesplezierbeleid-op-school>
- Van Tilburg, S. (2020, Juli 18). *Zes bouwstenen van een kwalitatieve leesomgeving*. Opgehaald van Iedereenleest: <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/de-praktijk/zes-bouwstenen-van-een-kwalitatieve-leesomgeving>
- Vanbuel, V. (2018, september 3). *Een goed leesbeleid: hoe doe je dat?*. Opgehaald van Klasse: <https://www.klasse.be/147692/een-goed-leesbeleid-hoe-doe-je-dat/>
- Vansteelandt, I., Rogiers, A., Keer, H. V., & Tilburg, S. V. (2018, april). *naar een duurzaam leesbeleid op school*. Opgehaald van frisonderwijsnederland: https://frisonderwijsnederlands.files.wordpress.com/2018/04/fons_3_2_vansteelandt_rogiers_vankeer_vantilburg.pdf
- Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. (2018). *Resultaten PIRLS Repeat*. Opgehaald van Onderwijs Vlaanderen: <https://www.onderwijs.vlaanderen.be/nl/progress-in-international-reading-literacy-study-pirls>

Vlaamse Onderwijsraad. (2019, augustus). *Sleutels voor effectief begrijpend lezen*.
Opgehaald van vlor: <https://www.vlor.be/publicaties/praktijkgericht-onderzoek/sleutels-voor-effectief-begrijpend-lezen>

Bijlagen

Bijlage 1: de enquête

Leesbevordering van lagereschoolkinderen

Mijn bachelorproef gaat over het verhogen van de leesbevordering aan de hand van een leesbeleid. Hiervoor wil ik graag de huidige beginsituatie omtrent leesbevordering binnen deze school in kaart brengen. Om dit te kunnen doen, zou het heel fijn zijn als jullie de vragenlijst hieronder willen beantwoorden.

Alvast bedankt!

1. In welk leerjaar geef je les? *

- 1ste leerjaar
- 2de leerjaar
- 3de leerjaar
- 4de leerjaar
- 5de leerjaar
- 6de leerjaar

2. Waarom vind je het (niet) belangrijk om aan leesbevordering te werken bij de leerlingen in jouw klas? *

Voer uw antwoord in

3. Heb je de indruk dat slechts enkele leerlingen/de meerderheid van de leerlingen graag lezen in jouw klas? *

Voer uw antwoord in

4. Waaraan merk je dat leerlingen graag/niet graag lezen? *

Voer uw antwoord in

5. Spreken de leerlingen in jouw klas spontaan over boeken? *

Voer uw antwoord in

6. Hoe vaak wordt er nog voorgelezen in de klas? *

Voer uw antwoord in

7. Lezen leerlingen ook vrij in de klas in een boek naar keuze (vb. kwartiermakers ...)? *

Voer uw antwoord in

8. Is er een klasbibliotheek of een schoolbibliotheek aanwezig? *

Voer uw antwoord in

9. Waarom ben je (on)tevreden met de klasbibliotheek/schoolbibliotheek? *

Voer uw antwoord in

10. Hoe zou jij graag de klasbibliotheek/schoolbibliotheek willen aanpassen? *

Voer uw antwoord in

11. Welke initiatieven worden er in de klas genomen om te werken aan leesbevordering? *

Voer uw antwoord in

12. Welke initiatieven worden er op school genomen om te werken aan leesbevordering? *

Voer uw antwoord in

13. Welke initiatieven werden positief onthaald door de kinderen op klasniveau? *

Voer uw antwoord in

14. Welke initiatieven werden positief onthaald door de kinderen op schoolniveau? *

Voer uw antwoord in

15. Is er een samenwerking met de plaatselijke bibliotheek? *

- Ja
- Nee

16. Hoe verloopt deze samenwerking?

Voer uw antwoord in

17. Welke struikelblokken ervaar je waardoor je lezen op klasniveau minder kan bevorderen dan je zou willen? *

Voer uw antwoord in

18. Welke struikelblokken ervaar je waardoor je lezen op schoolniveau minder kan bevorderen dan je zou willen? *

Voer uw antwoord in

Bijlage 2: het ontwerp

Op volgende pagina's wordt het ontwikkelde ontwerp weergegeven.

Leidraad

voor het opstellen en uitvoeren van een leesbeleid

Inleiding

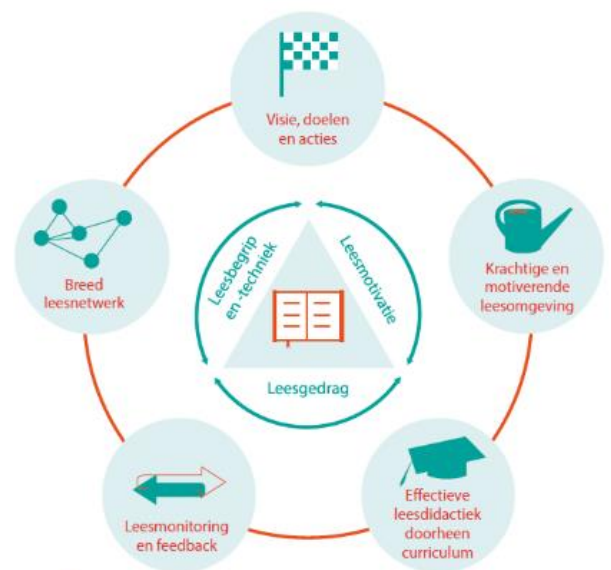
Het PIRLS-onderzoek van 2016 kwam met verontrustende resultaten over de leesmotivatie en leesvaardigheid van de Vlaamse leerlingen. In de aanbevelingen werd beschreven dat het belangrijk is dat een school een structureel en planmatig leesbeleid schoolbreed uitwerkt om dit probleem op te lossen. Aangezien er een verband is tussen de leesmotivatie en de leesvaardigheid van leerlingen, kunnen we aan de hand van de leesmotivatie de leesvaardigheid van de Vlaamse leerlingen verbeteren.

In deze leidraad lees je hoe je als school aan de slag kan gaan bij het opstellen en uitvoeren van een structureel en planmatig leesbeleid. Door het volgen van de volgende stappen kan je het leesbeleid van je school vormgeven.

Deze leidraad is tot stand gekomen naar aanleiding van de bachelorproef met als titel 'Op weg naar een structureel en planmatig leesbeleid'. De verschillende onderdelen in de leidraad zijn dus gebaseerd op de literatuurstudie van deze bachelorproef.

Opstellen en uitvoeren van een leesbeleid

Bij het verbeteren van het leesonderwijs wordt op school vaak gebruikgemaakt van een leesbeleid. In een leesbeleid wordt het cyclisch proces van 'scannen', 'plannen' en 'uitvoeren' beschreven. Het opstellen van een leesbeleid verloopt volgens een cyclisch proces, dit wil zeggen dat er op bepaalde momenten in het proces terug zal moeten gegaan worden naar voorgaande stappen. De stappen 'scannen', 'plannen' en 'uitvoeren' hangen sterk samen met de componenten van een duurzaam leesbeleid (buitencirkel): visie, doelen en acties, een krachtige en motiverende leesomgeving, effectieve leesdidactiek doorheen curriculum, breed leesnetwerk en leesmonitoring en feedback.

Componenten van een duurzaam leesbeleid (Hebbrechts & Vansteelandt, 2020)

Rol van het volledige team

Het opstellen van een leesbeleid is de verantwoordelijkheid van het volledige schoolteam. De meningen, wensen, opvattingen... van het volledige team zijn van belang.

Ook is het belangrijk dat er één (of twee) verantwoordelijke(n) aangeduid worden voor het opstellen en uitvoeren van het leesbeleid. Deze verantwoordelijken nemen initiatief, houden het proces in het oog, verzamelen alle nodige gegevens en informeren het volledige schoolteam.

Stappenplan voor het opstellen en uitvoeren van het leesbeleid

Hieronder worden de verschillende stappen beschreven die doorlopen worden bij het opstellen en uitvoeren van een leesbeleid. Tijdens het doorlopen van de stappen is het belangrijk dat de school zelf de eigen noden/behoefte hierin verwerkt. De verschillende stappen zijn de volgende:

- De beginsituatie in kaart brengen,
- Visie formuleren,
- Doelen formuleren,
- Doelen koppelen aan acties,
- Acties monitoren en bijsturen.

1 De beginsituatie in kaart brengen

Als eerste is het belangrijk om de beginsituatie van het leesonderwijs in kaart te brengen. De analyse van de beginsituatie vormt de basis voor beslissingen die genomen worden en de vervolgstappen.

Stap 1: de huidige situatie beschrijven

Om de huidige situatie van het leesonderwijs te beschrijven wordt er met het volledige schoolteam een antwoord gezocht op de volgende vragen:

- Hoe ziet het leesonderwijs er op dit moment uit?
- Wat zijn de leeropbrengsten voor de leerlingen?

Het is belangrijk voor het verdere verloop dat bovenstaande vragen zo concreet mogelijk beantwoord worden. Om scholen hierbij te helpen zijn er allerlei documenten ontwikkeld.

Voor het beantwoorden van de eerste vraag kan het volgende document gebruikt worden: checklist voor een lees(plezier)beleid van 'Iedereen Leest'. Dit document is te vinden in [bijlage 1](#).

De tweede vraag kan beantwoord worden door gegevens uit het leerlingenvolgsysteem, toetsresultaten, lesobservaties en resultaten uit enquêtes voor leerlingen en leerkrachten te gebruiken.

Het leerlingenvolgsysteem en de toetsresultaten van de leerlingen zullen vooral helpen om de huidige situatie te omschrijven rond het begrijpend en technisch lezen. Aan de hand van deze resultaten kan er gekeken worden waar de leerlingen al goed op scoren en waar minder.

Lesobservaties en resultaten uit enquêtes helpen vooral bij het bepalen van het leesgedrag en de leesmotivatie van de leerlingen. In [bijlage 2](#) is een formulier opgenomen voor het observeren van deze onderdelen. In [bijlage 3](#) is een enquête opgenomen voor leerkrachten en leerlingen.

Stap 2: reflecteren op de huidige situatie

In deze stap wordt de huidige situatie besproken met het volledige schoolteam. Tijdens deze stap is het belangrijk dat iedereen opvattingen en ideeën kan delen, om hiervoor te zorgen kan er gebruikgemaakt worden van de werkvorm 'De stille wand discussie' of de online tool 'padlet'. Zie [bijlage 4](#) voor deze werkvormen.

2 Visie formuleren

Stap 3: oriënteren op de gewenste situatie

Er wordt door het hele team nagedacht over hoe het wil dat het leesonderwijs eruitziet. Ook bij deze stap is het belangrijk dat iedereen inspraak heeft. Een werkvorm die voor deze stap gebruikt kan worden is 'De placemat', zie [bijlage 5](#).

De vragen waar een antwoord op gezocht worden zijn de volgende:

- Welke elementen vind je belangrijk in het leesonderwijs?
- Waar ligt voor jou de nadruk op in het leesonderwijs?
- Wat wil je met leesbevordering bereiken?

Denk hierbij aan:

- Vakdidactische competenties van leraren versterken
- Tijd maken voor leesvaardigheden in de klas
- De leesomgeving
- Praten over boeken en lezen
- Tijd maken om vrij te lezen
- De houding van de leerkracht ten opzichte van het lezen
- Gebruikmaken van verschillende leesvormen
- Samenwerken met externe partners
- Deelnemen aan acties zoals jeugdboekenmaand
- De didactische aanpakken uit de praktijkgids 'Sleutels voor effectief begrijpen lezen' (VLOR, 2019)
- ...

Voorbeelden:

- Leesbevordering moet niet het einddoel zijn, maar het begin. Wanneer er geen sprake is van leesbevordering zal het technisch en begrijpend lezen ook veel moeilijker verlopen.
- Leerlingen moeten de kans krijgen om zelf te ontdekken. Alles wat de leerlingen zelf ontdekken, onthouden ze beter. De leerkrachten moeten zorgen voor een stimulerende en interessante leesomgeving.
- Leerkrachten zijn voorbeeldfiguren voor de leerlingen dus is het belangrijk dat zij het goede voorbeeld geven.
- De nadruk ligt op het plezier dat de leerlingen beleven aan het lezen. De rest volgt vanzelf.
- Ik wil een uitdagende en motiverende leesomgeving creëren.
- In de eerste graad is het vooral belangrijk dat de leerlingen graag lezen. In de tweede graad ligt de nadruk vooral op het feit dat de leerlingen graag blijven lezen, dat het leesplezier niet verloren gaat. Vanaf de tweede graad is het belangrijk dat het plezier in lezen ook effect heeft op de andere domeinen van taal (begrijpend lezen, woordenschat, technisch lezen...).
- De leesomgeving is een punt waar we sterk op willen inzetten.

Stap 4: visie formuleren

In stap drie is het volledige team op zoek gegaan naar de gewenste situatie voor het leesonderwijs. Hieruit zijn verschillende elementen naar voren gekomen die belangrijk zijn voor het schoolteam. Ook is er samen bekeken wat de school wil bereiken op het vlak van leesbevordering.

Aan de hand van deze resultaten kunnen de verantwoordelijken aan de slag gaan om de visie rond het leesonderwijs voor de school te formuleren.

3 Doelen formuleren

Stap 5: vaststellen van doelstellingen

Aan de hand van de voorgaande stappen wordt er een selectie gemaakt van wat er bereikt moet worden op korte en lange termijn. Ook wordt er gekeken wat de school wil bereiken op de verschillende niveaus: leerlingniveau, leerkrachtniveau en schoolniveau.

Voorbeelden:

Korte termijn:

- Alle leerkrachten voorzien in de klas een aantrekkelijke leeshoek waar de leerlingen kunnen lezen. (= leerkrachtniveau)
- De school maakt in een lokaal een aantrekkelijke bib waar de leerlingen tijdens de speeltijd boeken mogen komen uitleenen. (= schoolniveau)

Lange termijn:

- De leerkrachten volgen ieder jaar minstens 2 bijscholingen over het thema 'lezen'. (= leerkrachtniveau)
- Alle leerlingen behalen bij het verlaten van de school een voldoende hoog leesniveau. (= leerlingniveau)

Stap 6: formuleren van doelstellingen

In stap 5 zijn de doelstellingen op korte en lange termijn bepaald. Ook is er gekeken wat de school wil bereiken op de verschillende niveaus. Aan de hand van deze bevindingen worden de doelstellingen geformuleerd. De doelen moeten SMART geformuleerd worden. Dit wil zeggen dat de doelen specifiek, meetbaar, aanvaardbaar, realistisch en tijdsgebonden geformuleerd moeten worden.

Voorbeeld:

Doel: alle leerkrachten moeten ieder schooljaar minstens 2 bijscholingen, webinars, vormingen... volgen over een thema dat te maken heeft met lezen.

- Specifiek: het doel is duidelijk en concreet opgesteld. De actie is waarneembaar doordat de leerkrachten een bewijs kunnen indienen. Het is heel duidelijk wat er bereikt wordt met het resultaat, namelijk dat leerkrachten bezig blijven met het onderwerp en zich hierin blijven bijscholen.
- Meetbaar: het is duidelijk dat het doel bereikt is wanneer alle leerkrachten minstens twee bijscholingen, vormingen, webinars... hebben gevolgd binnen het lopende schooljaar.
- Aanvaardbaar: wanneer uit de beginsituatie blijkt dat de leerkrachten over te weinig kennis beschikken om goed leesonderwijs aan de leerlingen te geven, zal dit doel opgesteld kunnen worden. Het doel komt dan dus ook voort uit analyse/onderzoek. De doelen die opgesteld zijn worden geaccepteerd door het volledige schoolteam.
- Realistisch: het vraagt niet te veel inspanning van de leerkrachten aangezien het er maar twee zijn en de leerkrachten zelf kunnen kiezen wat zij interessant vinden. De school zorgt voor de financiële middelen waardoor alle leerkrachten over voldoende middelen beschikken om het doel te bereiken.
- Tijdsgebonden: er staat duidelijk vermeld dat de leerkrachten het volledige schooljaar de tijd krijgen om minstens 2 vormingen, bijscholingen, webinars... te volgen.

4 Doelen koppelen aan acties

Stap 7: acties kiezen

Aan de hand van de geformuleerde doelen, worden er acties/activiteiten gekozen om de doelstellingen te bereiken. In deze stap is het belangrijk om de activiteiten zo concreet mogelijk te formuleren. Op deze manier zal men het best de doelstellingen kunnen realiseren en evalueren.

Voorbeeld:

- Alle leerkrachten voorzien in het begin van het schooljaar in de klas een aantrekkelijke leeshoek waar de leerlingen kunnen lezen.
 - Aanvullen en vernieuwen van de klasbibliotheek.
 - Muzische activiteit rond leesplezier om de leeshoek in te kleden.
 - Samen afspraken maken rond de leeshoek.
 - ...

Stap 8: opstellen van het activiteitenplan

Per doel en activiteit wordt er een activiteitenplan opgesteld. Hierin wordt het volgende beschreven:

- Over welke activiteit het gaat,
- Wat het doel is van de activiteit,
- Wie er verantwoordelijk is voor dit doel en de activiteit,
- Voor welke leerjaren de activiteit bedoeld is,
- Wat het kostenplaatje van de activiteit is,
- Hoe de activiteit geëvalueerd wordt.

Een sjabloon van het activiteitenplan is te vinden in [bijlage 6](#).

5 Acties monitoren en bijsturen

Stap 9: uitvoeren van het leesbeleid

Het leesbeleid is nu volledig opgesteld waardoor de uitvoering van het leesbeleid kan beginnen. In deze stap is het belangrijk dat alle leden zich aan de afspraken houden en rekening houden met het activiteitenplan dat in de vorige stap opgesteld is.

Stap 10: monitoren en bijsturen

Aangezien een leesbeleid een cyclisch proces is, is het belangrijk dat het voortdurend gemonitord wordt en indien nodig bijgestuurd. Het monitoren en bijsturen kan gaan om acties, doelstellingen, zaken die opgenomen zijn in het leesbeleid... Het monitoren en bijsturen moet niet door het volledige team gebeuren maar de aangestelde verantwoordelijken kunnen deze taak opnemen. De verantwoordelijken kunnen indien nodig het volledige team betrekken.

Bijlages

Bijlage 1: checklist voor een lees(plezier)beleid

'Iedereen Leest' schuift leesplezier naar voren als basis van een effectief leesbeleid. Hieronder staan verschillende aspecten die inspiratie bieden om de huidige situatie rond lezen, leesmotivatie en leesplezier op de eigen school te analyseren. Na het in kaart brengen van de beginsituatie kan de lijst ook als basis dienen om een leesbeleidsplan schoolbreed uit werken, op te volgen en te evalueren.

Leerlingen centraal!

Zijn leerlingen gemotiveerd om te lezen? Behalen de meeste leerlingen het verwachte leesniveau?

Leesplezier is een belangrijke hefboom voor leesbevordering. Het helpt leerlingen meer en beter te lezen. Stel jezelf dus bij elke check ook de vraag wat het effect ervan is op de leerlingen.

Werken aan leesplezier doe je immers in eerste instantie voor hen.

Thema	Checklist	Ja	Nee	Opmerkingen
<i>Beleidsmatig</i>	Is er een leerlijn of leesbeleid vanaf de kleuterschool voor lezen met doelstellingen rond leesplezier en leesmotivatie?			
	Is er een coördinator of kernteam voor het leesbeleid?			
	Is er vrijgestelde tijd voor het leesbeleid?			
	Is er budget voor het leesbeleid? (boeken, leeshoek, navorming ...)			
	Wordt het leesbeleid systematisch geëvalueerd?			

	Is lezen een vast agendapunt op het personeelsoverleg?			
	- Is er binnen de gebruikte taal- en leesmethode(s) voldoende aandacht voor leesplezier en leesmotivatie?			
	- Wordt er gewerkt rond lezen buiten de taal- en leesmethode(s)?			
	Worden leerlingen betrokken bij het leesbeleid?			
<i>Leerkrachten als leescoach</i>	Is er voldoende tijd voor (voor)lezen? - Wordt er dagelijks voorgelezen? - Is er dagelijks ruimte voor vrij lezen en leest de leerkracht mee?			
	Praten leerkrachten op een positieve, enthousiasmerende manier over lezen tegen elkaar en tegen de leerlingen?			
	Stimuleren leerkrachten leerlingen om in hun vrije tijd te lezen?			
	Kennen leerkrachten de leesvoorkeuren van hun leerlingen?			
	Ondersteunen leerkrachten leerlingen in hun boekenkeuze?			
	Zijn er klasgesprekken rond lezen en/of boeken?			
	Worden leerkrachten intern ondersteund rond het leesbeleid op klasniveau (bv. door coördinator, boekenjuf/-meester, kernteam ...)?			
	Volgen leerkrachten navormingen rond lezen?			

	Gebruiken leerkrachten diverse werkvormen om lezen te stimuleren?			
<i>Leesbevorderings-activiteiten</i>	Zijn er klasoverstijgende activiteiten rond lezen en leesplezier?			
	Neemt de school deel aan campagnes zoals Jeugdboekenmaand of Voorleesweek?			
	Neemt de school deel aan de Kinder- en Jeugdjury?			
	Neemt de school deel aan Kwartiermakers?			
	Neemt de school deel aan List?			
	Nodigt de school soms een auteur of illustrator uit op school?			
<i>Boekenaanbod</i>	Is er een schoolbibliotheek?			
	Zijn er boeken aanwezig in elke klas?			
	Is het boekenaanbod op school divers qua leeftijd, genre en thema?			
	Is er aandacht voor boeken in andere talen?			
	Hoe vaak worden titels aangevuld?			
	Kunnen leerlingen (klas)boeken meenemen naar huis?			
	Mogen leerlingen zelf kiezen welke boeken ze lezen?			
	Worden nieuwe boeken op een actieve manier geïntroduceerd bij leerlingen?			
	Worden boeken ingezet in andere vakken dan taal/Nederlands?			
<i>Fysieke leesomgeving</i>	Zijn er aantrekkelijke, toegankelijke leesplekken voor leerlingen?			

	Is lezen zichtbaar op school en in de klassen (bv. posters, boeken, activiteiten, foto's ...)?			
<i>Ouders</i>	Zijn ouders op de hoogte van het leesbeleid van de school?			
	Weet de school of er boeken zijn in de thuisomgeving van leerlingen?			
	Ondersteunt de oudergroep/ouderraad het leesbeleid van de school?			
	Nemen ouders deel aan leesactiviteiten op school?			
	Worden ouders regelmatig aangemoedigd om thuis (voor) te lezen?			
	Worden ouders aangemoedigd om met hun kinderen naar de bibliotheek te gaan?			
Wordt er met ouders gepraat over de leesmotivatie en boekenkeuze van hun kind(eren)?				
<i>Partners</i>	Is er een samenwerking met de lokale bibliotheek? -zijn er klasbezoeken naar de bibliotheek? -wordt er deelgenomen aan auteurslezingen/activiteiten in de bib? -halen leerkrachten individueel boeken in de bib?			
	Werkt de school nog met andere partners samen rond lezen?			

ACTIEPUNTEN

.....

.....

Bijlage 2: observatieformulier leesgedrag

Taak- en werkhouding	
Is de leerling gemotiveerd om te lezen?	
Is de leerling voldoende betrokken bij het lezen of is de leerling vaak met andere zaken bezig?	
Kan de leerling in een klein groepje taakgericht bezig zijn met de leesactiviteit?	
Kan de leerling geconcentreerd lezen?	
Hoe lang kan de leerling in groep bezig zijn met lezen?	
Hoe lang kan de leerling tijdens een-op-een situaties bezig zijn met lezen?	

Aanpakgedrag	
Kan de leerling reflecteren op zijn werk?	
In welke mate verbetert de leerling zijn leesfouten?	
Kan de leerling zelfstandig een boek kiezen?	
Heeft de leerling voorkeur voor boeken met illustraties of niet?	
Kan de leerling de rode draad van het verhaal vasthouden tijdens het verhaal? Weet de leerling wat het leest?	

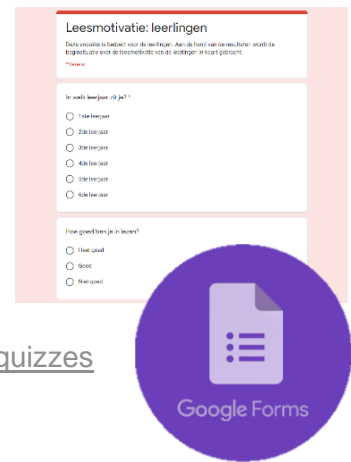
Emotionele factoren	
Laat de leerling blijken dat hij last heeft van problemen met lezen? Zo ja, waar blijkt dat uit?	
Heeft de leerling een laag zelfbeeld tijdens het lezen?	
Is er sprak van faalangst bij het lezen?	
Is er sprake van vermijdingsgedrag bij lezen? Zo ja, waar blijkt dit uit?	
Hoe reageert de klas op zwakke leesprestaties van de leerling?	
Welke onderwerpen spreken de leerling het meeste aan?	

Thuisituatie	
Wordt er thuis (voor)gelezen?	
Wat zijn de verwachtingen van de ouders naar het kind?	
Wordt er thuis leeshulp geboden?	

Bijlage 3: enquête

Een enquête kan op een eenvoudige manier gemaakt worden via Google Forms of Microsoft Forms. Wanneer de enquête ingevuld is via de link, worden de gegevens automatisch verwerkt.

Link: <https://www.microsoft.com/en-us/microsoft-365/online-surveys-polls-quizzes>

Hieronder wordt een enquête voor de leerlingen en leerkrachten weergegeven die gebruikt kan worden bij het beschrijven van de beginsituatie. Later kunnen enkele vragen uit de enquête gebruikt worden om te onderzoeken of de situatie veranderd is of niet.

Enquête voor de leerlingen

Vragenlijst leerlingen
Hoe goed ben je in lezen? <ul style="list-style-type: none">☐ Heel goed☐ Goed☐ Niet goed
Hoe vaak lees je in een boek op school? <ul style="list-style-type: none">☐ Meerdere keren per dag☐ 1 keer per dag☐ Paar keer per week☐ 1 keer per week☐ 1 keer per maand☐ Bijna nooit
Hoe vind je het om in de klas een boek te lezen? <ul style="list-style-type: none">☐ Heel leuk☐ Leuk☐ Niet zo leuk☐ Vervelend
Welke soort boeken lees je graag? <ul style="list-style-type: none">☐ Prentenboeken☐ Informatieve boeken☐ Tijdschriften☐ Stripboeken☐ Gedichten en versjes☐ Leesboeken
Als de juf/meester iets vertelt over een boek vind je dat meestal <ul style="list-style-type: none">☐ Heel leuk☐ Leuk☐ Niet zo leuk☐ Vervelend☐ Mijn juf/meester vertelt nooit over een boek

Hoe vaak lees je in een boek als je vrij bent? <ul style="list-style-type: none">☐ Meerdere keren per dag☐ 1 keer per dag☐ Paar keer per week☐ 1 keer per week☐ Bijna nooit
Lees je op school alleen maar omdat het moet? <ul style="list-style-type: none">☐ Ja☐ Nee
Ga je wel eens naar de bibliotheek? <ul style="list-style-type: none">☐ Ja☐ Nee
Vind je het leuk als iemand voorleest? <ul style="list-style-type: none">☐ Ja☐ Nee
Vind je lezen leuk? <ul style="list-style-type: none">☐ Ja☐ Nee
Waarom vind je lezen leuk/niet leuk?
Lees je wel eens een boek als je jou verveelt? <ul style="list-style-type: none">☐ Ja☐ Nee
Lees je omdat je zelf goed wil leren lezen? <ul style="list-style-type: none">☐ Ja☐ Nee
Wat is het leukste boek dat je gelezen hebt?
Over welke onderwerpen lees je graag boeken?
Op welke manier vind je lezen het fijnst?
Hoe kies je een boek uit?
Wat vind je het leukste? <ul style="list-style-type: none">☐ Lezen – computeren☐ Sporten – lezen☐ Lezen – huiswerk maken☐ Televisiekijken – lezen☐ Lezen – knutselen☐ Spelen – lezen

Enquête voor de leerkrachten

Vragenlijst leerkrachten

In welk leerjaar geef je les?

- 1ste leerjaar
- 2de leerjaar
- 3de leerjaar
- 4de leerjaar
- 5de leerjaar
- 6de leerjaar

Waarom vind je het belangrijk om aan leesbevordering te werken bij leerlingen in jouw klas?

Waarom vind je het niet belangrijk om aan leesbevordering te werken bij leerlingen in jouw klas?

Heb je de indruk dat slechts enkele leerlingen/de meerderheid van de leerlingen graag lezen in jouw klas?

Waarom merk je dat leerlingen graag lezen?

Waarom merk je dat leerlingen niet graag lezen?

Spreken de leerlingen spontaan over boeken in jouw klas?

Hoe vaak wordt er nog voorgelezen in de klas?

Lezen leerlingen ook vrij in de klas in een boek naar keuze? (vb. Kwartiermakers...)?

Is er een motiverende leeshoek aanwezig in jouw klas?

Is er een klasbibliotheek aanwezig?

Waarom ben je tevreden met de klasbibliotheek/schoolbibliotheek?

Waarom ben je ontevreden met de klasbibliotheek/schoolbibliotheek?

Hoe zou jij graag de klasbibliotheek/schoolbibliotheek willen aanpassen?

Welke initiatieven worden er in de klas genomen om te werken aan leesbevordering?

Welke initiatieven worden er op school genomen om te werken rond aan leesbevordering?

Welke initiatieven werden positief onthaald door de kinderen op klasniveau?
Welke initiatieven werden positief onthaald door de kinderen op schoolniveau?
Hoe verloopt de samenwerking met de plaatselijke bibliotheek?
Welke struikelblokken ervaar je waardoor je lezen op klasniveau minder kan bevorderen dan je zou willen?
Welke struikelblokken ervaar je waardoor je lezen op schoolniveau minder kan bevorderen dan je zou willen?

Bijlage 4: reflecteren op de huidige situatie

Werkvorm: de stille wand discussie

Benodigd materiaal:

- Plaknotities
- Pen/stift

Doel van de werkvorm:

Het doel is om met een grotere groep ideeën/meningen te verzamelen zonder in discussie te gaan. Op deze manier heeft iedereen de vrijheid om ideeën/meningen uit te spreken.

Verloop:

Het woord waarover gebrainstormd wordt hangt in het midden op een muur/bord. Iedere deelnemer krijgt een pen/stift en enkele plaknotities. Elke deelnemer krijgt de kans om aanvullingen te maken op het woord dat in het midden hangt door het op te schrijven op de plaknotie en bij het woord te hangen. Tijdens de brainstorm mag er niet gesproken worden. Deelnemers mogen verder gaan op de bedenkingen van anderen.

Iedereen krijgt ongeveer 10 minuten de tijd om ideeën/bedenkingen/meningen te delen aan de hand van de plaknotities. Na 10 minuten worden de verschillende plaknotities op het bord besproken. Tijdens de bespreking kan best 1 persoon de leiding nemen.

Tijdens de bespreking kunnen er elementen geclusterd worden of bijvoorbeeld ideeën verwijderd worden in samenspraak met het volledige team.

Online tool: padlet

Benodigd materiaal:

- Elke deelnemer: computer/laptop/tablet...
- Padlet

Doel van de online tool:

Het doel is om met een grotere groep op een online manier ideeën/meningen te verzamelen zonder in discussie te gaan. Op deze manier heeft iedereen de vrijheid om ideeën/meningen uit te spreken. Ook geeft de tool de mogelijkheid om op elkaar te reageren.

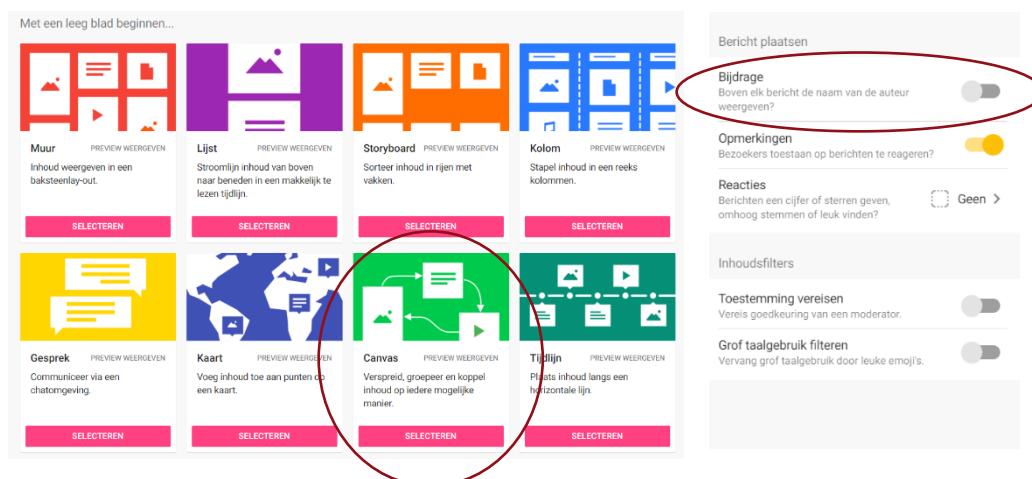
Aanmaken van een padlet:

Surf naar de website: <https://nl.padlet.com/dashboard>.

Log in met Google, Microsoft of Apple.

Klik op: een padlet maken.

Bij het maken van een padlet kan er gekozen worden uit verschillende borden. Voor de toepassing 'reflecteren op de huidige situatie' is canvas het makkelijkste bord. Wanneer er een nieuw bord aangemaakt wordt kan er gekozen worden voor verschillende instellingen. Een van de instellingen is of de naam van de auteur weergegeven wordt bij het plaatsen van een bericht of niet, dit vind je onder de titel 'bijdrage'. In sommige situaties zullen leerkrachten meningen/ideeën/... sneller posten wanneer ze dit anoniem kunnen doen. Deze instellingen zijn dus zelf te bepalen, rekening houdend met wat het beste zal werken voor het team.

Deelnemen aan een padlet:

Surf naar de website: <https://nl.padlet.com/dashboard>.

Log in met Google, Microsoft of Apple.

Klik op: doe mee met een padlet en plak de URL van de padlet in het kader.

Hieronder is een voorbeeld te zien van hoe zo een padlet eruitziet. Alle leerkrachten kunnen ideeën/bedenkingen/... toevoegen door te klikken op het kruisje rechtsonder. Wanneer ze willen reageren op iemand zijn/haar tekstje klik je op het tekstballonnetje rechtsonder van het kadertje.

Bijlage 5: de placemat

Benodigd materiaal:

- Pen/stift
- Placemats

Doel van de werkvorm:

Het doel is om ervoor te zorgen dat elke deelnemer evenveel inspraak heeft in het uiteindelijke antwoord. Door deze werkvorm denkt iedere deelnemer eerst zelf na waardoor het antwoord niet beïnvloed kan worden door anderen.

Verloop:

Elke deelnemer denkt individueel na en schrijft zijn/haar antwoord op in het eigen vak van de placemat.

Wanneer elke deelnemer het eigen antwoord genoteerd heeft, wordt ieder antwoord overlegd in de groep. Na het overleggen komt de groep samen tot het gezamenlijke groepsantwoord. Hierbij is het belangrijk dat de volledige groep het eens is met het antwoord, het antwoord begrijpt en het kan uitleggen voor de rest van de groep.

De verschillende groepsantwoorden worden in de volledige groep besproken.

Bijlage 6: activiteitenplan

Onderwerp	Noteer hier over welke activiteit het gaat.
Doelen	Wat is het doel van de activiteit? Is het doel SMART geformuleerd?
Verantwoordelijke	Wie is er verantwoordelijk voor deze activiteit? Wat wordt er van de verantwoordelijke verwacht?
Deelnemers	Voor welke leerjaren is de activiteit bedoeld?
Tijdperiode + kosten	Gedurende welke tijdsperiode zal er aan de activiteit gewerkt worden? Wat zullen de kosten zijn van de activiteit?
Evaluatie	Op welke manier wordt de activiteit geëvalueerd? Wanneer wordt de activiteit geëvalueerd? Wanneer zijn de doelen bereikt?

Onderwerp	
Doelen	
Verantwoordelijke	
Deelnemers	
Tijdperiode + kosten	
Evaluatie	

Meer informatie

De bachelorproef met de titel 'Op weg naar een structureel en planmatig leesbeleid' kan meer informatie bieden. Hierin zijn meerdere activiteiten opgenomen die helpen bij het verbeteren van de leesvaardigheid van leerlingen aan de hand van het leesplezier. Ook vind je hier enkele cijfers terug van het internationaal PIRLS-onderzoek waarmee je een duidelijk beeld krijgt waarom het uitwerken van een leesbeleid nu net zo hard nodig is.

De onderdelen die een leesbeleid moeten bevatten worden uitvoerig beschreven in de bachelorproef. Mocht je dus nog vragen hebben, dan vind je het antwoord wellicht in de bijhorende bachelorproef.

Bibliografie

Expertisecentrum Nederlands? (2015, 14 januari). *Observatieformulieren*.

Geraadpleegd van <https://ikkanlezen.wordpress.com/observatieformulieren/>

Hebbrechts, J., & Vansteelandt, I. (2020). Van duurzaam leesbeleid naar sterk leesonderwijs. *Fons*, 6-9.

Iedereen Leest. (2018). *Checklist voor een lees(plezier)beleid*. Opgehaald van Iedereen Leest: <https://www.iedereenleest.be/over-lezen/de-praktijk/zeven-stappen-naar-een-leesplezierbeleid-op-school>

Meelker, I. (2020, 7 mei). *Lezen en spelling in beeld krijgen*. Geraadpleegd van <https://www.onderwijsmaakjesamen.nl/actueel/lezen-en-spelling-snel-in-beeld-krijgen/>

Vlaamse Onderwijsraad. (2019, augustus). *Sleutels voor effectief begrijpend lezen*. Opgehaald van VLOR: <https://www.vlor.be/publicaties/praktijkgericht-onderzoek/sleutels-voor-effectief-begrijpend-lezen>